

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**RAZVOJ CENTRALNIH BANK SKOZI
ZGODOVINO**

Ljubljana, julij 2008

IRENA VIDIC

IZJAVA

Študentka Irena Vidic izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Zarjana Fabjančiča, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 16.8.2008

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 RAZLAGA POMENA BESEDE CENTRALNA BANKA	2
2 PREGLED RAZVOJA CENTRALNIH BANK	2
2.1 ŠVEDSKA RIKSBANK	2
2.2 BANKA ANGLIJE	4
2.3 BANQUE DE FRANCE	5
2.4 DEUTSCHE REICHSBANK	7
2.4.1 Pruska banka (1864-1875)	7
2.4.2 Reichsbank (1876-1948)	7
2.4.3 Bank Deutscher Länder (1948-1957)	8
2.4.4 Deutsche Bundesbank (1957-)	8
2.5 AVSTROOGRSKA BANKA	9
3 RAZVOJ CB, POMEMBNIH ZA SLOVENCE	10
3.1 NARODNA BANKA SFRJ	11
3.1.1 Organi NBJ in način vodenja	12
3.1.2 Vodenje NBJ	13
3.1.3 Poslovanje NBJ	13
3.1.4 Naloge narodnih bank republik in pokrajin	16
4 BANKA SLOVENIJE	17
4.1 Pot do uvedbe evra	18
4.2 Naloge BS	19
4.2.1 Izdajanje bankovcev in dajanje kovancev v obtok	20
4.3 Organi BS	20
4.4 Vodenje monetarne politike in politike deviznega tečaja	21
5 EVROPSKA CENTRALNA BANKA	22
5.1 Zgodovina ekonomske in monetarne unije	22
5.2 ECB, ESCB in Evrosistem	23
5.3 Naloge ECB	24
5.3.1 Naloge nacionalnih centralnih bank	25
5.4 Odločanje ECB	26
5.4.1 Izpolnjevanje nalog	26
5.4.2 Centralizirano sprejemanje odločitev	30
5.4.3 Načelo decentralizacije	30
5.4.4 Decentralizirano izvajanje operacij	30
5.5 Neodvisnost ECB	31
5.6 Denarna politika ECB	32
5.6.1 Instrumenti denarne politike	32
6 ODNOS MED CENTRALNO BANKO IN VLADO	33
6.1 UPRAVLJANJE CENTRALNIH BANK	34
7 RAZVOJ FUNKCIJ CENTRALNIH BANK	35
8 LASTNIŠTVO CENTRALNIH BANK	36
SKLEP	36
LITERATURA IN VIRI	38
PRILOGA	1

KAZALO TABEL

TABELA 1: Način imenovanja uprave centralnih bank Evropske unije.....	34
TABELA 2: Funkcije centralnih bank do leta 1900.....	35
TABELA 3: Število centralnih bank v obdobju 1900-1990.....	35
TABELA 4: Lastništvo centralnih bank.....	36

UVOD

Razvoj centralnih bank se je začel leta 1656 z ustanovitvijo švedske Riksbank, vendar pa se je ime centralna banka, kot ga poznamo in uporabljamo danes, pojavilo kasneje z razvojem njenih funkcij. Banke, ki so bile ustanovljene v začetnem obdobju, niso delovale in imele takšnih funkcij, kot jih imajo moderne centralne banke, ampak je bilo njihovo delovanje mišljeno bolj v smislu poslovnih bank. Njihov cilj je bil predvsem zasledovanje profita in konkuriranje ostalim komercialnim bankam.

Z razvojem so omenjene začetne banke pridobivale funkcije in monopol. Začele so skrbeti za stabilnost bančnega sistema ter si pridobile nadzor nad ostalimi poslovnimi bankami, financiranje vlade in postale posojilodajalec v skrajni sili. Njihov razvoj je pripeljal do centralnih bank, kot jih poznamo danes.

Pri tem je pomembno tudi vprašanje, ki se pojavlja že od prvih ustanavljanj centralnih bank, in sicer kako velik vpliv naj ima država na centralno banko in koliko naj bo ta neodvisna v svojih odločitvah in dejanjih.

Namen diplomske naloge je prikazati prve ustanovitve centralnih bank, njihovo takratno delovanje in njihove funkcije do začetka dvajsetega stoletja, in sicer Švedsko Riksbank, Bank of England, Banque de France, Deutsche Bundesbank in Avstroogrsko banko.

V nadaljevanju je opisan razvoj centralnega bančništva, ki je vplival na Slovence. Ta vpliv je imela predvsem Narodna Banka Jugoslavije kot glavna emisijska banka Republike Jugoslavije, ob osamosvojitvi Slovenije leta 1990 pa je bila tudi temelj za ustanovitev Banke Slovenije. Sledi opis Banke Slovenije, njenih funkcij ob nastanku in spremembe, ki jih je doživela z vstopom v Ekonomsko monetarno unijo in s priključitvijo k Evropski centralni banki.

Kot zadnja centralna banka je predstavljena Evropska centralna banka, njene naloge, organi in politika, ki jo zasleduje; prav tako orodja monetarne politike, njen odnos do nacionalnih centralnih bank in naloge, ki jih lahko izvaja samostojno. Opisane so tudi naloge in odgovornosti, ki so bile s članstvom v monetarni uniji prenesene na Evropsko centralno banko.

V zadnjem delu diplomske naloge je predstavljen odnos med centralnimi bankami in državo ter vpliv države na njeno samostojno odločanje. Pojasnjeno je, v čigavih rokah je lastništvo posameznih centralnih bank, kdo jih upravlja in komu gredo ustvarjeni dobički.

V zaključku so zgoščene glavne misli in ugotovitve o razvoju centralnih bank.

1 RAZLAGA POMENA BESEDE CENTRALNA BANKA

Centralna, osrednja, nacionalna ali narodna, izdajateljska ali emisijska banka (*Central Bank* angleško, *Notenbank, Währungsbank, Zentralnotenbank* ali *Zentralbank* nemško, *Banque Centrale* ali *Banque Demission francosko*) je banka, ki izdaja denar. Glavna razlika med centralno banko in ostalimi bankami je, da lahko centralna banka izdaja bankovce, medtem ko druge tega ne smejo delati, pri čemer obstajajo izjeme: bankam na Škotskem in severnem Irskem ni prepovedano izdajati bankovcev.

»Naziv za centralno banko je nastal, ko še niso poznali bančnih vlog (na vpogled, ki se lahko s pomočjo posebnih instrumentov uporabljajo za plačevanje) za denar in sta bila edini razpoložljivi denar kovanec (polnovredni in nepolnovredni drobiž) in bankovec. Ko je postala ena od značilnosti banke, da je edina imela pravico izdajati bankovce, hkrati pa je bila ta pravica odvzeta vsem drugim bankam, je postala emisijska ali centralna banka (Ribnikar, 1994, str. 41).«

2 PREGLED RAZVOJA CENTRALNIH BANK

Za centralno banko z najstarejšo zgodovino velja švedska banka Riksbank, ki jo je leta 1668 ustanovil Johan Palmstruch. Sledila ji je Anglija z Bank of England leta 1694. Francozi so jo dobili šele leta 1800 pod vladavino Napoleona; sledile so ji Avstrija leta 1816, kasneje Avstroogrska ter Nemčija, kjer je z zakonom leta 1875 nastala Deutsche Reichsbank. Italijani so centralno banko dobili šele leta 1893.

»Vendar pa centralna banka v državah, kjer se je najprej pojavila, ni nastala naenkrat, zato navedene letnice nastanka prvih centralnih bank, ne pomenijo, da so že takrat nastale centralne banke, kakor jih poznamo danes (Ribnikar, 1994, str. 41).«

2.1 ŠVEDSKA RIKSBANK

Za švedsko Riksbank lahko trdimo, da je najstarejša centralna banka na svetu, kar pomeni, da »je prehitela« Banko Anglije za celotno generacijo. Mnogi so presenečeni ob podatku, da je rojstni kraj centralnega bančništva Švedska, ker so zmotno naučeni, da bančništvo pripada Italijanom. Bančne hiše so bile namreč v Italiji v 17. stoletju le malo več kot menjalnice denarja in depozitov.

Ime centralna banka je bilo prvič uporabljeno okrog leta 1867 in še takrat je imela le malo funkcij in besed, ki asociirajo na moderno centralno banko. Tako je bila Riksbank sprva le preprosta banka za ljudi (Deane, 1995, str. 34).

»Banka je bila na začetku ustanovljena leta 1656 kot privatna institucija z listinsko pravico, podeljeno Johanu Palmstruchu. Ta banka je v letu 1664 zašla v težave, zato je država podprla njen nadaljnji obstanek. Čez določeno obdobje je bila reorganizirana in je nad njo leta 1668 prevzela avtoriteto in nadzor država. Sprava banka ni bila imenovana Riksbank, ampak se je do leta 1867 imenovala Riksbanks Ständers Bank (Goodhart, 1988, str. 123).«

Banka je sprva poslovala kot komercialna banka. Ena od značilnosti je, da je bila ves čas od ustanovitve do leta 1830 edina banka na Švedskem, druga značilnost pa je, da je bila od ustanovitve v lasti in pod nadzorom vlade. Kljub njenemu nadzoru je banka v letu 1726 zašla v težave zaradi prekomerne izdaje bankovcev in nezavarovanih posojil vladi. Leta 1873 pa se je Švedska pridružila zlatemu standardu.

Do konca 19. stoletja so bili na Švedskem trije razredi bank, in sicer Riksbank s pozicijo primarne izdajalke bankovcev, ki je bila v lasti vlade. Drugi razred so bile Enskilda Banks, tretji razred bank pa so bile delniške banke, osredotočene na navadno depozitno poslovanje z omejeno odgovornostjo.

»Enskilda banke so bile privatne emisijske banke s pravico izdajanja bankovcev in z neomejeno odgovornostjo do delničarjev. Ustanavljale so se zelo počasi, prva je bila ustanovljena v letu 1830. Vendar je bila splošna rast Enskilda bank v hitrejšem koraku kot je bila rast banke Riksbank (Goodhart, 1988, str. 124).«

Zaradi konkurence z bankami Enskilda se je vlada odločila, da se postavijo pokrajinske banke, ki ne bi imele pravice izdajanja bankovcev, podporo pa naj jim bi nudila Riksbank s subvencioniranimi posojili. Na ta način naj bi poskrbeli za konkurenco, ker pa so te banke dobivale samo manjše zneske kapitala in depozitov in so raje živele od subvencioniranih posojil Riksbanke, je to postalo predrago, zato je bila ta podpora ukinjena s parlamentarno resolucijo leta 1862.

Kot je bilo uzakonjeno v Angliji, je tudi v Riksbanki prišlo do predloga delitve na dva dela, in sicer na emisijski in bančni oddelek. Predlog sicer ni bil sprejet, je pa vplival na nadaljnje razmišljanje.

Z zakonom leta 1897 se je parlament strinjal, da se centralizira emisija bankovcev, ki naj bo v rokah Riksbanke. Tako pride do konca obdobja tekmovalnosti med javnimi in privatnimi emisijskimi bankami. Eden od argumentov je bila želja po centralizaciji, veliko vlogo pa je imel tudi razvoj drugod po Evropi. Razlog, zakaj so se banke Enskilda odpovedale pravici emisije bankovcev, je bil podoben kombinaciji »korenčka in palice«. »Palica« je bila grožnja

po višjih davkih na izdajanje, »korenček« pa je bila ponudba posojil po subvencionirani stopnji s strani Riksbanke, s katero bi lahko Enskilda banke nadomestile izgubo sredstev zaradi prenehanja izdaje (Goodhart, 1988, str. 126).

V letu 1980 je bil politični poudarek preložen na liberalizacijo in deregulacijo, kar je povzročilo upadanje političnega pritiska na politiko centralne banke. Čeprav so leta 1934 sprejeli nov zakon, je bil temeljni pomen zakona iz leta 1897 še vedno zelo močan, vse dokler ni bil leta 1988 sprejet nov zakon. V slednjem je bilo jasno predstavljeno, da je Riksbank švedska centralna banka in naj bodo temu ustrezne njene funkcije. Prav tako je bil okrepljen položaj guvernerja, vlada pa ni več imela pravice imenovati direktorja uprave (Capie, Goodhart, Fisher & Schsndt, 1994, str. 125).

2.2 BANKA ANGLIJE

Primarna motivacija za ustanovitev Banke Anglije je bila potreba po povečanju državnih sredstev za financiranje vojne proti Franciji. Ustanovljena je bila leta 1694 na vladni predlog W. Patersona. Ko bi njen kapital narasel, bi bil v celoti posojen vladi oz. državi. V zameno za posojilo je zahteval položaj guvernerja Banke Anglije (Deane, 1995, str. 38).

Z zakonom, poznanim pod imenom Bank of England Act, je bilo določeno, da lahko Banka izdaja bankovce, zamenljive za srebrne kovance ter trgovanje z bankovci in srebrnimi palicami.

»Bankovci Banke Anglije so tekmovali z drugimi menjalnimi papirji, ki so jih izdajala privatna finančna podjetja, ustvarjena pa je bila tudi zgodnja oblika čeka. Čeprav je do leta 1750 število privatnih bank naraščalo, v Londonu in okolici ni bilo resne tekmovalnosti in konkurence glede izdajanja bankovcev (Capie et al., 1994, str. 127).«

Do leta 1770 je večina londonskih bankirjev prenehala z izdajanjem bankovcev. Začeli so uporabljati bankovce Banke Anglije, nastal pa je tudi dobro razvit klirinški sistem.

Dramatično naraščanje državne porabe zaradi vojne s Francijo po letu 1793 je povzročilo veliko naraščanje izdajanja bankovcev Banke Anglije, zmanjšale so se zlate zaloge. Tako je bila leta 1797 ukinjena konvertibilnost, ki se je zopet pojavila v letu 1821. V tem vmesnem obdobju se je začelo tudi izdajanje vrednostnih papirjev, ki so postali zakoniti.

V zgodnji polovici 19. stoletja so se v Angliji in Walesu pojavile številne manjše deželne banke, od katerih so mnoge izdajale svoje bankovce. Po sledeči krizi leta 1825 je kar nekaj deželnih bank propadlo, leto kasneje pa je nov zakon o bančništvu odpravil omejitve o bančnih aktivnostih izven Londona.

V Angliji, za razliko od Škotske, delniško bančništvo ni bilo dovoljeno, saj je bil kapital njihovih bank ponavadi majhen. Pogosto postale nesolventne, posebej ko je prišlo do velike potrebe po kovancih. Na Škotskem tudi ni obstajal monopol glede izdajanja denarja. Kljub dvema dominantnima bankama, to sta Škotska Banka (Bank of Scotland) in Škotska Kraljeva banka (Royal Bank of Scotland), so bile banke proste glede odločitev o izdajanju.

Leta 1833 je bilo v Angliji delniškim bankam dovoljeno, da poslujejo v Londonu, čeprav niso smele izdajati bankovcev in so bile pravzaprav zgolj depozitne banke.

Pozicija Banke Anglije je bila opredeljena v novem zakonu leta 1844, ki je prepovedoval ustanovitev novih emisijskih bank, prav tako pa je ločil bančno in izdajateljsko funkcijo v dva različna oddelka.

Do prve svetovne vojne je bila Banka Anglije relativno samostojna. Nobena statutarna določba ni podrobno določala odnosa med Banko in državno zakladnico. Takšno stanje se je začelo spreminjati med prvo svetovno vojno in leta 1917 je sledilo javno nestrinjanje med Banko in državno zakladnico, ki je Banki grozila z nacionalizacijo. V letu 1946 je sledila nacionalizacija Banke, s tem pa je vlada dobila avtoriteto nad monetarno politiko. To stanje se je ohranilo dolgo časa, pri čemer je bila naloga oziroma dolžnost banke svetovanje glede monetarne politike in njeno izvajanje v dogovoru z državo.

2.3 BANQUE DE FRANCE

Banko Francije je leta 1800 ustanovil Napoleon Bonaparte v obliki delniške družbe, saj je državna blagajna potrebovala denar za financiranje vojne. Namen ustanovitve je bil med drugim povrniti finančno zaupanje, hkrati pa si je pridobil tudi nadzor in tako lažje izpolnjeval svoje potrebe in cilje.

Glavni nalogi Banke Francije sta bili izdajanje bankovcev in posojanje denarja. Vlada ji je podelila ekskluzivno pravico izdajanja bankovcev v Parizu, ostale emisijske banke pa so morale umakniti svoje bankovce. Prepovedano je bilo tudi ustanavljanje novih emisijskih bank v Franciji, razen v primeru, da je v to privolila vlada. Namen bankovcev Banke Francije je bil tudi zamenjava denarnih bonov (assignati), ki so jih uporabljali v času francoske revolucije, saj so si s tem ustvarili zaupanje v javnosti. Monopolno pravico izdajanja bankovcev v celotni Franciji je omenjena banka dobila leta 1848 (Capie et al., 1994, str. 132).

Že pred nastankom Banke Francije je v Parizu delovalo nekaj emisijskih bank in finančnih institucij, ki so bile zaradi močnega uradnega pritiska zaprte ali pa prisiljene v združitev z Banko Francije (Goodhart, 1988, str. 115).

Po letu 1848 je imela Francija zelo malo delniških bank, ker notarji, ki so lahko priskrbeli nekaj posredniških funkcij, niso mogli zapolniti vloge pogrešanih bank. Poleg tega tudi ni imela bank, ki bi bile primerljive angleškim deželnim bankam. (Cameron, 1993, str. 319).

Pri vzdrževanju denarnih rezerv se je Banka raje zatekla k racionalizaciji kreditov ali k nakupu nad partiteto, kot da bi povišala diskontno stopnjo. Po letu 1850 je začela spreminjati diskontno stopnjo; ta se je začela gibati v isti smeri kot v Angliji. Spremembe diskontne stopnje so bile skoraj vedno določene s strani države in dopolnjene z mnenji guvernerjev, čeprav ni bilo jasno določene zakonodaje glede državnih intervencij.

Po letu 1850 se je pojavilo kar nekaj delniških bank, čeprav je bil razvoj počasnejši kot v Angliji. Uporaba čekov je postala zakonita do konca stoletja. Banka je imela vedno več podružnic, leta 1901 pa je ustanovila klirinško hišo in bila le ena od njenih članov. Za namen regulacije in nadzora nad bankami je bila po drugi svetovni vojni ustanovljena Komisija za kontrolo nad bankami (*Comission for the control of Banks*).

»Neodvisnost centralne banke je bila leta 1806 še dodatno omejena z uvedbo funkcij guvernerja in podguvernerjev, ki jih je Napoleon izbiral sam in jih lahko po lastni volji tudi zamenjal. Svoj vpliv na Banko pa je širil tudi preko delničarjev - svojega sorodstva (Mirnik, 1997, str. 4).«

Leta 1936 je bil sprejet nov zakon, ki je določil spremembo statusa Banke in dal državi še večji vpliv njenemu upravljanju in aktivnosti. Prišlo je do organizacijske spremembe, ki pa ni prinesla nič manjšega vmešavanja države na delovanje centralne banke. Večina svétnikov je bila nominirana s strani države.

Leta 1945 je bila Banka nacionalizirana, tako se je lastništvo preneslo na državo, delničarji pa so v zameno za delnice dobili državne obveznice.

Leta 1973 je sledila reforma bančnega sistema in statuta Banke, ki se je spremenil predvsem na področju organizacije. Spremenjen je bil namreč način izbire članov Splošnega sveta – ti so bili izbrani glede na sposobnost in strokovnost, vloga guvernerja pa se ni spremenila. Na oblikovanje denarne politike je še vedno imela velik vpliv vlada.

V zgodnjih devetdesetih letih je vlada potrdila svoj namen povečanja neodvisnosti Banke skladno z Maastrichtsko pogodbo leta 1993, v kateri so bile izražene zahteve, da države, ki se želijo vključiti v EMU, prepustijo oblikovanje in izvajanje monetarne politike domači centralni banki. Devetčlanski monetarno politični banki je komite prevzel avtoriteto nad monetarno politiko in ji na ta način dodelil formalno neodvisnost, s čimer je Banka Francije dobila pravico do oblikovanja in izvajanja denarne politike ter bila pri tem neodvisna od države (Capie et al., 1994, str. 134).

2.4 DEUTSCHE REICHSBANK

Prvi predhodniki, ki sta postavili začetke, sta bili Loan Bank in Royal Giro, ki ju je ustanovil Frederik Véliki leta 1765 z namenom ekonomskih obnov po vojni. Sledila je reorganizacija v Prusko banko leta 1846, ki se je leta 1876 preimenovala v Reichsbank. Leta 1923 je sledila hiperinflacija in ustanovljena je bila nova banka Rentenbank s ciljem, da bi povrnila monetarno zaupanje. Že naslednje leto je operacije prevzela banka Reichsbank, ki je bila po drugi svetovni vojni zaradi vnovične hiperinflacije razpuščena, njeno vlogo pa je prevzel dvotirni sistem regionalnih centralnih bank, ki so bile organizirane okoli Bank Deutscher Länder. Kasneje je nemška ustava načrtovala ustanovitev Federal Bank, ki bi povezala obstoječo dvotirno razporeditev v eno neodvisno centralno banko s številnimi regionalnimi podružnicami. Ta inštitucija je bila oblikovana leta 1957 z imenom Deutsche Bundesbank (Capie et al., 1994, str. 154).

2.4.1 Pruska banka (1864-1875)

Naraščajoča ekonomija in naraščajoče bančne potrebe so vodile prusko vlado, da je leta 1846 ustanovila Prusko Banko, ki jo je v celoti vodila vlada in je funkcionirala kot emisijska banka.

Odlok, s katerim je bila ustanovljena, je navajal, da je njena naloga preprečiti kakršnokoli povišanje obrestnih mer, opredeljene pa so bile tudi minimalne rezerve in absolutni maksimum emisije.

2.4.2 Reichsbank (1876-1948)

Funkcije in organizacijo v temeljnih zadevah je obdržala isto kot njena predhodnica, Pruska Banka. Banka je bila privatna lastnina, vendar pod upravljanjem vlade s kanclerjem na čelu. Za razliko od mnogih centralnih bank v drugih državah je ostala je relativno prosta od vladnega vmešavanja in ni bila podrejena njenim fiskalnim potrebam. Razlog za to je bil naraščanje ekonomije in odsotnost vojne ter posledično zmanjšane potrebe vlade po finančni pomoči.

»Delež delničarjev v profitu Banke je bil omejen z zakonom. Čeprav so imeli delničarji omejen delež v profitu, je bilo absolutno jasno, da Banka ne poskuša maksimizirati profitov, saj je temu namenjala sekundarno pozornost. Prvenstveno je bila namreč javna institucija, ki skrbi za javne interese in šele sekundarno institucija, ki ustvarja dobičke, čeprav so v določenem obdobju ti igrali pomembno vlogo (Goodhart, 1988, str. 108).«

Z novim bančnim zakonom leta 1924 je bila ustanovljena nova, neodvisna Reichsbank. Rezerve, ki jih je morala banka vzdrževati, so morale znašati vsaj 40% izdanega denarja, posojanje državi pa je bilo omejeno na zelo majhne zneske.

Neodvisnost banke je postala načeta leta 1930, ko je izginil tuj vpliv na njeno vodenje. Leta 1937 je postala predmet Hitlerjevih navodil, izdajanje denarja za vojno financiranje je naraslo v veliki meri, čemur je sledila visoka inflacija in druga svetovna vojna.

2.4.3 Bank Deutscher Länder (1948-1957)

Po končani drugi svetovni vojni je bila Nemčija razdeljena na štiri cone. Banka Reichsbank je prenehala funkcionirati kot nemška centralna banka, namesto nje pa so bile leta 1948 ustanovljene številne regionalne centralne banke, ki so bile koordinirane s strani centralne banke Bank Deutsche Länder.

Banka je imela ekskluzivno pravico izdajanja bankovcev, minimalne zahteve po rezervah, narekovala je diskontno stopnjo ter prevzela operacije na odprtem trgu.

Vzpostavljena je bila bolj federalna in decentralizirana struktura odločanja. Predsedniki regionalnih centralnih bank so izvolili predsednika uprave banke in predsednika centralne banke, ki je sprejemal odločitve.

Kapital banke je bil v lasti regionalnih bank. Sklep o ustanovitvi ni vseboval nobenih določil glede podrejenosti političnim telesom. Banka je bila objekt mednarodnega nadzorovanja, ki je bilo ukinjeno leta 1951.

2.4.4 Deutsche Bundesbank (1957-)

Leta 1949 je bila z zahodno nemško ustavo ustanovljena Bundesbank, ki naj bi centralizirala obstoječi dvotirni centralno-bančni sistem, obdržana pa naj bi bila samostojnost in funkcije banke Bank Deutscher Länder.

Leta 1957 je Bundesbank zamenjala svojo predhodnico, regionalne banke pa so postale njene glavne pisarne.

Čeprav je bil kapital banke Bundesbank v lasti države, je imela kljub temu avtonomijo pri zasledovanju svojih glavnih ciljev, to je vrednost nemške valute oziroma skrb za cenovno stabilnost. Ustanovljena je bila kot izjemno svobodna institucija, ki ni obvezana poročati parlamentu, temveč lahko samostojno vodi in uporablja instrumente devizne in kreditne politike, prav tako pa ni dolžna izdajati posojila državi.

2. 5 AVSTROOGRSKA BANKA

Proti koncu 18. in na začetku 19. stoletja si je avstrijska vlada ogromno sposodila z izdajanjem vrednostnih papirjev, ki naj bi služili kot menjalno sredstvo in so bili namenjeni za plačilo davkov. Pretirano izdajanje, posebno v času vojne z Napoleonom, je vodilo v deprecijacijo teh papirjev, posledično pa je nastala potreba po banki, ki bi bila neodvisna od države. Tako je leta 1816 nastala Nationalbanka kot delniška družba, njeno vodenje pa je bilo osnovano po modelu Francoske Banke.

Pomembna funkcija, ki jo je banka imela, je bila nadomestitev prejšnjih izdanih bančnih zapisov s svojimi bankovci; ta proces je trajal kar tri desetletja. Poleg tega je imela tudi ekskluzivno pravico izdajanja bankovcev, zamenljivih za srebro. Vendar pa je bila leta 1842 odpravljena monopolna pravica izdajanja hipotekarnih in drugih posojil.

Leta 1848 je bila ukinjena konvertibilnost bankovcev Nationalbanke, država je prevzela izdajanje bankovcev, nekateri bankovci pa so bili razglašeni za zakonite.

Banka ni delovala kot vladna banka in tudi vlada je bila omejena v svoji izposoji od nje.

Ustavne spremembe in oblikovanje Avstroogrške monarhije leta 1867 so pripeljale do tega, da se je leta 1878 Nationalbanka preimenovala v Avstroogrsko banko. Guvernerja nove banke je določil cesar, nominiralo pa ga je Ministrstvo za finance na obeh straneh imperija.

Odtlej je bilo ustanovljenih kar nekaj bank; začelo se je z Austrian Credit Company in Crediteinstalt v letu 1855. Delovati je začela tudi klirinška hiša, čeprav je bil obseg poravnav relativno majhen. Do konca stoletja je število delniških bank naraščalo.

Srebrni standard je bil dokončno opuščen leta 1891, ko je bil določen prevzem zlatega standarda in nove valute – krone.

Avstroogrška monarhija je leta 1918 propadla, kar je sprožilo oblikovanje samostojnih držav Avstrije, Madžarske, Češkoslovaške in Jugoslavije. Omenjene države so si delile krono kot skupno valuto. Kasneje, ko je bil podpisan poveljni mirovni dogovor v Saint Germainu, je prišlo do likvidacije Avstroogrške banke, že prej omenjene države pa so začele izvajati svojo valuto.

V poveljnem stanju je Avstrija nadaljevala z delom, ki ji je pripadal od Avstroogrške banke. Vojna posojila so povzročila hiperinflacijo, kar je privedlo do finančnih sprememb in ustanovitve nove centralne banke, imenovane Austrian National Bank. Banka je bila organizirana kot delniška institucija.

Do konca druge svetovne vojne je bila banka likvidirana in priključena Reichsbanki, in sicer vse do leta 1945. Med tem obdobjem je bila reichsmarka vsiljena v obtok v Avstriji. Po vojni je vlada uvedla monetarno reformo, prenovila banko, vzela reichsmarko iz obtoka in ji odvzela status zakonitega plačilnega sredstva. Statut banke je bil spremenjen leta 1955 z glavnim ciljem, da postane glavna vzdrževalka notranje in zunanje likvidnosti.

3 RAZVOJ CB, POMEMBNIH ZA SLOVENCE

Za Slovence so pomembne francoska, avstrijska, nemška in italijanska centralna banka, saj so bili naši predhodniki vsaj nekaj časa v okviru denarnih področij, na čelu katerih so bile omenjene štiri centralne banke. Poleg teh velja omeniti centralno banko dinarskega denarnega področja, od katerega smo se ločili 8. oktobra 1991.

»Zgodovina dinarskega denarnega področja se začne leta 1883, ko je bila ustanovljena Priviligirana narodna banka kraljevine Srbije. Po koncu prve svetovne vojne leta 1920 se je spremenila v Narodno banko kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, ta pa se je oktobra 1929 preimenovala v Narodno banko Kraljevine Jugoslavije. Po drugi svetovni vojni je nastala Narodna banka Jugoslavije in leta 1972 Narodna banka Slovenije. Prišlo je do decentraliziranega bančnega sistema, ki je omogočil denarno osamosvojitvev in nastanek tolarkega denarnega področja – Banke Slovenije »čez noč« (Ribnikar, 1994, str. 41). »

Jugoslovanska država je bila ob svojem nastanku leta 1918 raznolika, neurejena državna oblika, ki je bila zaradi vojne potrebna temeljite gospodarske obnove. Za nemoteno delovanje gospodarstva je bilo potrebno nanovo ustvariti enotno ureditev. Problem, ki je oteževal gospodarske tokove, je bil tudi neurejeno valutno vprašanje. Ob nastanku države so bile namreč v obtoku štiri vrste denarja, in sicer jugoslovanski dinar, črnogorski perper, bolgarski levi in avstroogrske krone. Sledila je valutna reforma, hkrati z zamenjavo denarja pa so z zakonom o narodni banki naredili še en korak k ureditvi valutnih razmer. Določili so preimenovanje Narodne banke Srbije v Narodno banko kraljevine SHS. Njena ustanovitev je bila zelo pomembna za vzpostavitev organiziranega plačilnega prometa v državi.

Osnovna značilnost denarnega in kapitalskega trga v predvojni Jugoslaviji in Sloveniji je bila nerazvitost in nerazčlenjenost. Centralna banka je izvajala omejen obseg ukrepov za uravnavanje likvidnosti, omejena je bila le na reeskont menic. V dvajsetih letih 20. stoletja je denarni trg uravnavala z izmenjujočo se liberalno in restriktivno kreditno politiko, vendar so se glede njenega delovanja pojavljali očitki. Problematična je bila namreč njena eskontna stopnja, ki ni bila v nikakršnem sorazmerju z obrestmi v državi (Lazarevič, 2000, str. 91).

Do leta 1930 je nerazvitost denarnega trga povzročala izostanek možnosti izdatnega trgovanja z različnimi vrednostnimi papirji. Delnic v prosti prodaji je bilo zelo malo in tudi ponudba blagajniških zapisov je bila majhna. Jugoslovanska vlada je v takratnem obdobju dajala prednost zunanjemu zadolževanju in je le redko nastopala na notranjem trgu kapitala. V letu 1930 pa je nov zakon o Narodni banki omogočil centralni banki izdajanje kratkoročnih vrednostnih papirjev. Ti blagajniški zapisi so imeli največ trimesečni rok zapadlosti.

Z začetkom druge svetovne vojne so si okupatorji prizadevali za čim hitrejšo zamenjavo jugoslovanskih dinarjev z njihovo valuto. Zamenjava denarja in inflacija sta povzročili neposredni odtok in razvrednotenje slovenskega realnega in finančnega premoženja. V povojnem času je bil ustanovljen Denarni zavod Slovenije (DZS), ki naj bi do uvedbe enotnega državnega denarja deloval kot emisijska banka in opravljal naloge podružnice Narodne banke.

»Narodna banka je v letih 1945-1946 opravila zamenjavo denarja, kreditirala obnovitvena dela, izpeljala združitev z drugimi denarnimi zavodi in tako reorganizirala bančništvo v državi. Leta 1954 se je končalo obdobje enobančnega sistema, katerega začetki segajo v leto 1947. Do leta 1952 »čvrsti« sistem enotne banke uradno ni veljal, saj so poleg Narodne banke obstajale tudi Državna investicijska banka ter manjše število državnih bank za kreditiranje kmetijskih zadrug in komunalne banke (Lazarevič, 2000, str. 269).«

»Po tem obdobju se je začel prehod na večbančni sistem (1945-1961). Decentralizacija bančne ureditve se je začela leta 1954, ko je bila sprejeta uredba o bankah in hranilnicah, s katero je Narodna banka izgubila velik del kreditnih in drugih bančnih opravil, ki so prešla bodisi na njene centrale in podružnice ali pa na novoustanovljene komunalne banke, mestne hranilnice ter zadružne hranilnice in posojilnice (Lazarevič, 2000, str. 293).«

Zakon o Narodni banki Jugoslavije, ki je stopil v veljavo leta 1965, je Narodno banko obravnaval kot izvajalca denarne in kreditne politike. Poleg emisijske in kreditne funkcije je obdržala je velik del svojih pristojnosti in še nekatere druge na področju mednarodnih plačil. V naslednjih letih je sistem doživel še precej sprememb; izdani so bili novi predpisi, ki so posegli v delovanje denarno-kreditnega sistema.

3.1 NARODNA BANKA SFRJ

Centralna ali emisijska banka v jugoslovanskem monetarnem in bančnem sistemu je bila vse od leta 1972 identificirana z edinstveno NBJ, ki je imela glavno centralo v Beogradu, in s šestimi republiškimi centralami, lociranimi v glavnih mestih republik. Narodno banko Jugoslavije je usmerjala zvezna vlada in je delovala pod njeno avtoriteto brez vidnega

udejstvovanja republik in avtonomnih pokrajin pri poslovanju, organiziranju in upravljanju (Golijanin, 1979, str. 139).

Njeno delovanje je bilo določeno z Zakonom o Narodni banki Jugoslavije in enotnem denarnem poslovanju narodnih bank republik in avtonomnih pokrajin (Prelovšek, 1980, str. 2).

»S tem zakonom je bilo določeno, da Narodna banka Jugoslavije, narodne banke republik in narodni banki avtonomnih pokrajin kot ustanove enotnega denarnega sistema izvajajo skupno emisijsko politiko. Slednjo določa Skupščina SFRJ v mejah svojih pravic in dolžnosti, odgovornih za stabilnost valute, splošno likvidnost plačevanja v državi in tujini, izvajanje skupne denarne in devizne politike ter skupnih osnov kreditne politike (Sakelšak, 1983, str. 3).«

Vse do leta 1972 republike in pokrajine niso imele pomembnega vpliva tako na osnovne funkcije poslovanja kot tudi ne na organizacijo in upravljanje Narodne Banke Jugoslavije.

Sistem narodnih bank je bil uveden predvsem zato, da je bila dosežena decentralizacija denarno-kreditne politike in zadovoljevanje interesov posameznih republik.

Leta 1971 in 1972 je bilo sprejetih več zveznih zakonov o denarnem, bančnem in kreditnem sistemu. Republike in pokrajine so s tem pripomogle k večji veljavi in odločanju v poslovanju. Tudi v organizacijskem smislu je Narodna banka Jugoslavije doživela bistvene spremembe vse do osamosvojitve Slovenije.

3.1.1 Organi NBJ in način vodenja

V nasprotju z ureditvijo upravljanja centralnih bank po svetu, kjer je značilna tristopenjska ureditev upravljanja, je bila ta v Jugoslaviji zožena na eno ali dve med seboj slabo povezani stopnji.

Organi NBJ so bili Svet guvernerjev in guverner NBJ. Svet guvernerjev so sestavljali guverner NBJ, guvernerji narodnih bank republik in guvernerji narodnih bank avtonomnih pokrajin.

- o Nadzorna raven: nadzorno telo je odgovorno za kontrolo bančnih bilanc in spoštovanja zakonov s strani centralne banke;
- o izvršna raven: izvršno telo sestavljajo trije izkušeni uradniki, predseduje pa guverner centralne banke in sprejema tekoče odločitve centralne banke;
- o raven sveta: svet direktorjev (zunanji člani centralne banke) sprejemajo temeljne odločitve o delovanju centralne banke.

»Svet guvernerjev je opravljal hkrati tudi vlogo sveta direktorjev. Funkcijo nadzora naj bi opravljale strokovne službe celotnega sestava narodnih bank, politično kontrolo pa Skupščina SFRJ prek svojih delovnih teles (Cvikl, 1990, str. 90).« Drugače so bila organizirana vodstvena telesa narodnih bank republik in avtonomnih pokrajin.

V Narodni banki Slovenije so izvršno funkcijo upravljali guverner in ožje vodstvo banke. Na ravni sveta direktorjev je obstajal svet banke v vlogi prostovoljnega telesa, sestavljen iz predstavnikov banke, gospodarstva, javnosti in znanosti. Nadzor so vršili zbori Skupščine Republike Slovenije in delovna telesa (Golijanin, 1979, str. 629).

3.1.2 Vodenje NBJ

Za delo, poslovanje in vodenje NBJ kot organizacije federacije, je bil odgovoren guverner NBJ še posebej zato, ker je bil ob Svetu guvernerjev edini samostojen organ NBJ. Njegovo delo je temeljilo na osnovi Zveznega zakona, statuta NBJ in odločitev Sveta guvernerjev. S tem je bila njegova odgovornost še posebej poudarjena.

Delo Sveta guvernerjev se je nanašalo na naloge izvajanja skupne emisijske, denarno-kreditne in devizne politike. Obsegalo je predložitev statuta NBJ, sestavljanje finančnega poročila in zaključnega računa NBJ ter potrjevanje poročila o delu NBJ, ki ga je nato posredovala Skupščini SFRJ.

3.1.3 Poslovanje NBJ

NBJ je opravljala določene naloge samostojno, nekatere pa v povezavi v sistemu z narodnimi bankami republik in pokrajin.

Po zakonu poslovanje NBJ izvaja:

- o reguliranje količine denarja v obtoku;
- o ohranjanje likvidnosti bank in drugih finančnih organizacij;
- o ohranjanje likvidnosti v plačevanju s tujino;
- o izdajanje bankovcev in kovanega denarja;
- o poslovanje za Jugoslovansko ljudsko obrambo in ljudsko obrambo;
- o poslovanje, ki ga NBJ opravlja v imenu federacije (nakupi in prodaja zlata, drugih plemenitih kovin ter kreditiranje federacije);
- o posebna pooblastila v smislu izvrševanja kontrole.

➤ **Monetarna in kreditna politika NBJ-1**

Reguliranje količine denarja v obtoku in ohranjanje likvidnosti bank ter drugih finančnih organizacij sta bili odvisni od emisijske in monetarno-kreditne politike sistema narodnih bank.

Odločbe in instrumente za realizacijo te politike v okvirih, ki sta jih določila Skupščina SFRJ in Zvezni izvršni svet, je potrjeval Svet guvernerjev, izvajati pa so jih morale vse banke in druge finančne organizacije v državi (Cvikl, 1990, str. 95, 96). Odločbe so:

- o določanje višine obvezne rezerve bank in drugih finančnih organizacij;
- o izdajanje in izplačevanje blagajniških zapisov NBJ;
- o kupovanje prek bank prenosljivih kratkoročnih vrednostnih papirjev, ki so jih izdale bodisi OZD s področja gospodarstva, bodisi njihove interne banke v poslih kupovanja in prodaje blaga ter opravljanja storitev v Jugoslaviji, če je dala banka nanje aval in jih v določenem roku unovčila;
- o kratkoročno kreditiranje bank na podlagi kratkoročnih ali tujih vrednostnih papirjev in na podlagi določenih listin, ki izvirajo iz blagovno-denarnih poslov OZD;
- o kreditiranje Jugoslovanske banke za mednarodno-ekonomska sodelovanja ter za dopolnilo kreditiranja bank v poslih izvoza opreme in ladij in izvajanje investicijskih del v tujini na kredit;
- o kratkoročno kreditiranje bank na podlagi kreditov, ki so jih banke dale občanom na podlagi določene prodaje njihovih deviznih sredstev;
- o kreditiranje bank z vračilnim rokom do treh mesecev proti zastavi obveznic federacije in blagajniških zapisov NBJ;
- o določanje aktivne in pasivne obrestne mere NBJ, pogojev za kupovanje in unovčevanje vrednostnih papirjev ter kreditiranja bank;
- o izdajanje in jemanje denarja iz obtoka z nakupi oziroma prodajami tujih plačilnih sredstev na deviznem trgu v Jugoslaviji;
- o omejevanje obsega plasmajev bank za določen čas.

Te določbe so bile osnova za sprejemanje posebnih sklepov Sveta guvernerjev NBJ, s katerim se določa natančna uporaba posameznih instrumentov.

➤ **Instrumenti za ohranjanje likvidnosti**

Instrumenti, s katerimi je NBJ omogočala ohranjanje likvidnosti bank in drugih finančnih organizacij, naj bi posredno vplivali na obseg denarja v bančnem sistemu. NBJ je predpisovala naslednja pravila za ohranjanje likvidnosti bank (Cvikl, 1990 str. 111, 112):

- o način ohranjanja minimalne likvidnosti;

- o obvezni okviri in obvezna struktura plasmajev;
- o način uporabe rezervnega sklada bank za ohranjanje njihove likvidnosti;
- o minimalne posebne rezerve likvidnosti bank glede na dane avale;
- o garancije ter izdani vrednostni papirji;
- o pogoji za uporabo kratkoročnih kreditov, ki se dajejo bankam za ohranjanje likvidnosti na podlagi določenih vrednostnih papirjev;
- o ukrepanje proti nelikvidnim bankam in drugim finančnim organizacijam;
- o minimalni splošni pogoji za kreditno sposobnost.

➤ **Devizna politika NBJ**

Podobno kot za monetarno-kreditno politiko je veljalo tudi za devizni sistem in devizno politiko.

Ena od glavnih značilnosti enotnega jugoslovanskega trga je bila sestava enotnega deviznega sistema in skupna devizna politika, s čimer se je urejalo devizno poslovanje, ustvarjanje, pridobivanje in razpolaganje z devizami, plačilni in kreditni promet s tujino, ki ga je predpisoval zvezni zakon.

Naloge NBJ so bile neposredno ali skupno z narodnimi bankami republik in avtonomnih pokrajin sledeče:

- o zagotavljanje likvidnosti v plačilnem prometu s tujino;
- o navodilo za načrtovanje kreditnih poslov s tujino;
- o predpisovanje določb za izvajanje plačilnega prometa s tujino;
- o kupovanje in prodajanje deviz na deviznem trgu.

Narodna banka Jugoslavije je samostojno ali kot predstavnik države imela razvite odnose z mednarodnimi finančnimi organizacijami.

➤ **Izdajanje bankovcev in kovanega denarja**

NBJ je izdajala bankovce in kovance, ki so bili zakonito plačilno sredstvo v Jugoslaviji, jih dajala ali umikala iz prometa z odločitvijo NBJ in pristankom skupščine SFRJ.

Bankovce in kovance, ki jih je izdala NBJ, so izdelovale specializirane ustanove v sestavi NBJ – zavod za izdelavo denarja.

➤ **Posli za Jugoslovansko ljudsko obrambo in ljudsko obrambo**

V sklopu NBJ je deloval Vojni servis, specializirana organizacija, ki je opravljala kreditne in druge bančne posle za potrebe vojske in enotne narodne obrambe. Vojni servis je imel velike značilnosti poslovne banke z osnovami kreditnega in bančnega sistema.

➤ **Posli NBJ v imenu federacije**

V imenu federacije je NBJ opravljala vse posle v povezavi z jemanjem in odplačevanjem dolgov v Jugoslaviji in tujini ter odobritvijo kreditov federaciji za potrebe njenega proračuna pod pogoji, določenimi z zveznim zakonom.

V njeno pristojnost je bil vključen tudi nakup in prodaja zlata in plemenitih kovin za zaloge Jugoslavije.

➤ **Izvrševanje kontrole**

NBJ in narodne banke republik in pokrajin so dobile od bank in drugih finančnih organizacij posebna pooblastila, določena z zveznim zakonom, da opravljajo nadzor izvajanja določil za izvajanje skupne monetarno-kreditne in devizne politike, s svojimi predpisi pa so hkrati omogočale enotno poslovanje v vsej državi.

3.1.4 Naloge narodnih bank republik in pokrajin

V okviru svojih pravic in dolžnosti so bile naloge narodnih bank republik in pokrajin naslednje:

- izvajajo skupno emisijsko, denarno, devizno in kreditno politiko ter sprejemajo ukrepe za izvajanje teh politik skupaj z NBJ;
- v okviru emisijske politike sprejemajo določene ukrepe, potrebne za izvajanje kreditne politike republik in pokrajin in so odgovorne za izvajanje te politike;
- sprejemajo sredstva družbenopolitičnih skupnosti, zanje opravljajo kreditne in druge finančne posle v državi in tujini;
- proučujejo in spremljajo stanja in pojave v okviru denarno-kreditne in devizne politike ter kreditnih odnosov s tujino. O tem obveščajo republiške skupščine in Republiški izvršni svet;
- ohranjajo likvidnost bank na področju republike in pokrajin. Sprejemajo z zakonom predvidene ukrepe in v skladu z Zakonom o osnovah kreditnega in bančnega sistema sodelujejo z ustreznimi organi republik in pokrajin.

»V narodnih bankah republik in pokrajin so se v veliki meri opravljala večinoma operativna in administrativna dela za izvajanje skupne emisijske, denarno-kreditne in devizne politike. Kakšnega večjega vpliva na odločanje pa ni bilo zaslediti (Prelovšek, 1980, str. 3, 4).«

4 BANKA SLOVENIJE

Banka Slovenije je centralna banka Republike Slovenije. Ustanovljena je bila 25. junija 1991 s sprejetjem Zakona o Banki Slovenije, s katerim je bilo določeno, da je pravna oseba javnega prava, ki samostojno razpolaga z lastnim premoženjem, člani njenih organov odločanja pa so neodvisni.

S 1. januarjem 2007 je Slovenija uvedla novo valuto – evro, pri čemer se za uresničevanje nalog Banke Slovenije v celoti upoštevajo določila statuta ESCB in ECB.

»V letu 1990 se je začel razpad fiskalnega sistema enotnega jugoslovanskega trga in denarnega sistema. Začeli so nastajati različni gospodarski sistemi v federalnih enotah. Do končne osamosvojitve denarnega sistema Slovenije 8. oktobra 1991, ko je bil z zakonom uveden tolar kot denarna enota Republike Slovenije, je Banka Slovenije kot centralna banka Republike Slovenije, ustanovljena z zakonom 25. junija 1991, in kot pravna naslednica Narodne banke Slovenije, poslovala še po predpisih enotnega monetarnega poslovanja narodnih bank v Jugoslaviji. Zadnji dan poslovanja Banke Slovenije v okviru takratnega monetarnega sistema Jugoslavije je bil 7. oktober 1991, začetna bilanca samostojne Banke Slovenije v tolarjih pa je bila sestavljena za 8. oktober 1991 (Smodiš, 2004, str. 1, 2).«

Banka Slovenije je z vstopom v EU postala del Evropskega sistema centralnih bank, ki ga sestavljajo vse nacionalne centralne banke držav članic EU in ECB.

V obdobju od pristopa k EU do uvedbe evra je bila Banka Slovenije še vedno pristojna za vodenje monetarne politike, z uvedbo evra pa je bila ta pristojnost prenesena na Evrosistem, katerega del je postala tudi Banka Slovenije.

Z uvedbo evra so se v skladu s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti in prej omenjenim statutom začele izvajati naslednje naloge: izvajanje denarne politike, opravljanje deviznih poslov v skladu s 111. členom Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti: imetništvo in upravljanje uradnih deviznih rezerv držav članic in podpora nemotenega delovanja plačilnih sistemov.

4.1 Pot do uvedbe evra

»V obdobju po osamosvojitvi Slovenije je bil poudarek predvsem na oblikovanju slovenske monetarne ureditve, kjer je Slovenija, izhajajoč iz težkih začetnih razmer, izoblikovala samosvojo denarno ureditev, katere skupni imenovalec je bil režim uravnavano drsečega deviznega tečaja (Lavrač, 2007, str. 2).« Leta 1998 je Slovenija sprejela strategijo vključevanja v EU, kjer je opredelila cilje glede vstopa v EU (leta 2002) in v EMU (leta 2005).

Po predhodni analizi primernosti vključevanja Slovenije v EMU na osnovi kriterijev teorije optimalnega denarnega območja in ocene pripravljenosti na to vključevanje na temelju pričakovane dinamike izpolnjevanja maastrichskih konvergenčnih kriterijev, je Banka Slovenije, skupaj z vlado Republike Slovenije, novembra 2003 sprejela Program vstopa v ERM 2 in prevzem evra (Lavrač, 2007, str. 4). Sledil je hiter vstop v ERM 2 konec julija 2004, torej le slaba dva meseca po vstopu v EU, do katerega je prišlo bistveno hitreje kot se je uradno napovedovalo, kar je omogočilo prevzem evra že v letu 2007 (Uvajanje evra v Sloveniji, Banka Slovenije, 2008).

Pogoj, da lahko država članica Evropske unije postane del evroobmočja in uvede evro, je izpolnitev t.i. konvergenčnih kriterijev. Kriteriji, s katerimi se ocenjuje doseganje ekonomske in pravne usklajenosti med državami članicami, so bili določeni z Maastrichtsko pogodbo leta 1992, zato jih pogosto imenujemo tudi maastrichtski kriteriji. Ti so (Kriteriji za uvedbo evra, Banka Slovenije, 2008):

- o nizka stopnja inflacije: stopnja inflacije ne sme presegati povprečja stopnje inflacije treh držav članic, ki so dosegle najboljše rezultate glede stabilnosti cen, za več kot 1,5 odstotnih točk;
- o nizka stopnja obrestnih mer: dolgoročne obrestne mere ne smejo presegati povprečja obrestnih mer treh držav članic z najnižjo stopnjo inflacije za več kot 2 odstotni točki;
- o stabilni tečaji valut: spoštovanje normalnih mej nihanja (+/-15%), predvidenih z mehanizmom deviznih tečajev ERM 2 (mehanizem deviznih tečajev, v nadaljevanju ERM 2), vsaj dve leti, brez devalvacije valute;
- o vzdržnost javnih financ:
 - javno-finančni primanjkljaj ne sme presegati 3% BDP, razen v primerih, da je to razmerje znatno in neprestano upadalo ter doseglo raven blizu referenčne vrednosti, ali da je prekoračitev referenčne vrednosti izjemna in začasna ter razmerje ostaja blizu referenčne vrednosti;
 - javni dolg ne sme presegati 60% BDP, razen če se razmerje zadostno zmanjšuje in z zadovoljivo hitrostjo dosega referenčno vrednost;

- o združljivost nacionalne zakonodaje države članice s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti (PES) ter Statutom Evropske centralne banke (ECB) in Evropskega sistema centralnih bank (ESCB).

Sodelovanje je v ERM 2 v zahtevanem dvoletnem obdobju potekalo presenetljivo gladko, tržni tečaj se praktično ni odmaknil od centralnega deviznega tečaja; prav tako na deviznem trgu ni bilo zaznati nikakršnih pritiskov.

»Proti koncu leta 2005 je prišlo do malce hitrejšega zniževanja inflacije, hkrati pa do zviševanja maastrichtske inflacijske referenčne vrednosti, kar je bilo naši državi v prid. Ker je Slovenija že pred koncem leta 2005 uspela izpolniti kriterij glede inflacije, sodelovanje v ERM 2 pa je potekalo gladko, je bilo očitno, da bo izpolnila tudi konvergenčni kriterij stabilnosti deviznega tečaja. Tako sta maja 2006 Evropska komisija in ECB pripravili konvergenčni poročili s pozitivno oceno glede izpolnjevanja vseh petih konvergenčnih kriterijev in s tem pripravljenosti za vstop v EMU in prevzem evra. Slovenija je tako 1. januarja 2007 postala trinajsta članica EMU (Lavrač, 2007, str. 6).«

4.2 Naloge BS

V 2. členu Zakona o Banki Slovenije (1991) je bilo določeno, da je osrednji cilj Banke Slovenije skrbeti predvsem za stabilnost valute in splošno likvidnost plačevanja v državi in tujini. Ostale naloge so bile določene v 5. členu Zakona o Banki Slovenije (1991):

- o uravnava količino denarja v obtoku;
- o skrbi za splošno likvidnost bank in hranilnic;
- o skrbi za splošno likvidnost v plačilih v tujini;
- o kontrolira banke in hranilnice;
- o izdaja bankovce in daje bankovce in kovance v obtok;
- o predpisuje pravila za izvajanje jamstva za vloge občanov;
- o predpisuje, organizira in usklajuje informacijski sistem, potreben za opravljanje njenih funkcij;
- o opravlja posle za Republiko Slovenijo v skladu z zakonom;
- o opravlja druge zadeve, določene z zakonom.

ZBS-1 je urejal naloge Banke Slovenije, povezane z izvajanjem denarne politike, in sicer v 11. členu. Določal je, da BS predvsem oblikuje in uresničuje denarno politiko, oblikuje in uresničuje denarni nadzor, je odgovorna za splošno likvidnost bančnega sistema, sodeluje pri transakcijah na deviznih in finančnih trgih, v depozit sprejema sredstva bank in hranilnic,

odpira račune bankam in hranilnicam ter ureja plačilne sisteme. Z uvedbo evra pa je BS glede teh nalog vezana na določbe statuta ESCB in ECB.

Najpomembnejše naloge Evrosistema in s tem naloge, ki jih je BS prenehala opravljati samostojno, so: določanje in izvajanje monetarne politike, izvajanje deviznih poslov, hranitev in upravljanje uradnih deviznih rezerv (držav evroobmočja) ter podpiranje nemotenega delovanja plačilnih sistemov.

»Samostojno še vedno deluje kot plačilni ali fiskalni agent države ter predstavnik države v mednarodnih finančnih organizacijah, odpira račune državnim organom in osebam javnega prava ter drugim udeležencem na denarnem trgu, še naprej samostojno oblikuje, uveljavlja in nadzoruje sistem pravil za varno in skrbno poslovanje bank in hranilnic, zagotavlja informacijski sistem za nemoteno opravljanje vseh svojih funkcij in odpira račune drugim finančnim institucijam (klirinško depotni družbi in borzno posredniški družbi), s katerimi bo sklenila pogodbo (Ahtik, 2004, str. 4).«

4.2.1 Izdajanje bankovcev in dajanje kovancev v obtok

Z uvedbo evra se je moral spremeniti 58. člen ZBS-1. Ta je določal, da BS samostojno odloča o dajanju bankovcev in kovancev v obtok ter o njihovem jemanju iz obtoka in da organizira oskrbovanje območja RS z bankovci in kovanci.

Glede izdaje bankovcev je BS sedaj vezana na odločitve ECB (59. člen ZBS-1). Količina izdanih bankovcev je odvisna od povpraševanja in ni v naprej določena. Kolikšen del celotne količine izdanih bankovcev bo izdala posamezna nacionalna centralna banka, je določeno s ponderji v »ključu za izdajo bankovcev«. Ta izhaja iz ključa za vplačilo kapitala v ECB, korigiranega tako, da se razmerja med ponderji držav iz kapitalskega ključa ohranijo, del bankovcev pa lahko izda tudi ECB (8 odstotkov). Kovance izdajajo države članice, vendar ECB vsako leto odobri količino izdanih kovancev v skladu s predlogi držav (60. člen ZBS-1).

4.3 Organi BS

Organa BS sta guverner BS in Svet BS. Guverner BS zastopa Banko Slovenije, vodi njeno poslovanje, organizira delo, izvršuje odločitve Sveta BS in izdaja posamične in splošne akte BS, ki niso v pristojnosti Sveta BS.

Svet BS sestavlja devet članov. Ti so: guverner, štirje viceguvernerji in štirje člani. Guvernerja BS imenuje Državni zbor RS za šest let na predlog predsednika RS in je lahko

ponovno imenovan. Na isti način se določi tudi viceguvernerje in člane Sveta BS (30. člen ZBS-1).

Guverner BS je s pristopom Slovenije k EU postal član Razširjenega sveta ECB, član Sveta ECB pa je postal z uvedbo evra.

»V organih odločanja ECB ima ob vstopu v evroobmočje slovenska centralna banka sicer formalno enake možnosti kot druge članice, vendar je dejanski vpliv posamezne članice pogojen z velikostjo države in njeno ekonomsko močjo (Ahtik, 2004 str. 2).« Za nekatera področja odločanja (vpis kapitala, ključ za vpis kapitala, devizne rezerve) pa je v Statutu ESCB in ECB predvideno odločanje po deležu vpisanega kapitala.

»Guverner BS ima enako kot vsi drugi guvernerji nacionalnih centralnih bank en glas v Svetu guvernerjev, ki pa je nesorazmerno velik (Ribnikar, 2006, str. 19).«

4.4 Vodenje monetarne politike in politike deviznega tečaja

Pred prevzemom evra je bil temeljni cilj Banke Slovenije stabilnost cen. Po vstopu v ERM 2 je bil operativni cilj denarne politike vzdrževanje stabilnega deviznega tečaja evra. Do prevzema evra je politika temeljila na instrumentih, ki so bili povezani z vzdrževanjem stabilnega tečaja in oskrbo bančnega sistema z likvidnostjo in potrebami njenega umika. Vse kreditne operacije, s katerimi je dajala Banka Slovenije likvidnost v obtok, so morale biti zavarovane s primernim finančnim premoženjem. Tako je morala v procesu vključevanja v EMU preiti iz sistema uravnavanega deviznega tečaja na sistem fiksne deviznega tečaja.

»Iz definicije monetarne unije izhaja, da posamezne države članice ne morejo voditi lastne monetarne in tečajne politike. Določanje in vodenje skupne monetarne politike je v Evropski monetarni uniji centralizirano, preneseno na nadnacionalno monetarno oblast, in sicer na organe odločanja ECB. Ti določajo cilj monetarne politike, monetarno strategijo ter instrumente in postopke izvajanja skupne monetarne politike na celotnem področju monetarne unije. Država članica tako nima vzvodov za vodenje samostojne monetarne politike, ampak le sodeluje v odločanju in izvajanju (Ahtik, 2004, str. 5).« Slovenska centralna banka bo tako le izvajala naloge, ki jih bo predpisala ECB. V tem smislu bo postala neke vrste podružnica ali agent ECB, podobno kot je veljalo v razmerju med Narodno banko Jugoslavije in Narodno banko Slovenije v nekdanji jugoslovanski monetarni uniji.

Slovenija lahko po vključitvi v EMU uporablja lastno fiskalno politiko za doseganje svojih makroekonomskih ciljev, vendar je pri tem domet nacionalnih fiskalnih politik v državah članicah Evropske denarne unije omejen s pravili glede ohranjanja fiskalnega ravnotežja.

Tudi politika deviznega tečaja se določa na ravni EU. Zaradi prehoda na skupno valuto je Slovenija izgubila devizno-tečajno politiko, kar pomeni, da je izgubila lastni devizni tečaj in s tem možnost uporabe deviznega tečaja kot mehanizma plačilnobilančnega prilagajanja (Lavrač, 2007, str. 166). To pomeni, da ne more več popravljati svoje mednarodne konkurenčnosti in izravnati svoje plačilne bilance s korekcijami nominalnega deviznega tečaja.

»Banke morajo na Evropsko centralno banko prenesti določen znesek deviznih rezerv, s katerimi nacionalne centralne banke potem upravljajo v njenem imenu, pri tem pa morajo upoštevati kriterije ECB (Ahtik, 2004, str. 3).«

Ko centralna banka prenese del rezerv v devizne rezerve ECB, se preostanek rezerv spremeni v finančne naložbe. Z upravljanjem finančnih naložb naj bi Banka Slovenije zaslužila pretežni delež lastnih dohodkov za delovanje institucije in zagotovila tudi del dobička za državo, zato upravljanje s temi naložbami postaja pomembna funkcija v centralni banki.

5 EVROPSKA CENTRALNA BANKA¹

5.1 Zgodovina ekonomske in monetarne unije

Prva faza ekonomske in monetarne unije (EMU) se je začela 1. julija 1990. Zaznamovala jo je predvsem odprava vseh notranjih ovir za prosti pretok blaga, oseb, storitev in kapitala znotraj držav članic EU.

Druga faza se je začela 1. januarja 1994 z ustanovitvijo Evropskega monetarnega inštituta (EMI), predhodnika Evropske centralne banke (ECB). Namenjen je bil tehnični pripravi za uvedbo enotne valute, izvrševanju javnofinančne discipline in pospešenemu približevanju ekonomske in denarne politike držav članic EU. ECB je bila ustanovljena junija leta 1998. Za izvedbo pripravljalnega dela EMI je imela na voljo pol leta.

Zadnja, tretja faza, se je začela 1. januarja 1999 z nepreklicno določitvijo menjalnih razmerij med valutami takratnih enajstih sodelujočih držav članic ter z uvedbo evra kot enotne valute. Od tega datuma dalje je Svet ECB odgovoren za izvajanje enotne denarne politike evroobmočja. Pred tem se je maja 1998 sestal Svet EU v sestavi voditeljev držav ali vlad in potrdil, da je enajst od takratnih petnajstih držav članic EU – Belgija, Nemčija, Irska, Španija,

¹ Večino poglavja 5 Evropska centralna banka je povzeto po European Central Bank. Najdeno na spletni strani: <http://www.ecb.int/home/html/index.en.html>.

Francija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Avstrija, Portugalska in Finska – izpolnilo kriterije za uvedbo enotne valute. Dne 1. januarja 2001 se je evroobmočju pridružila Grčija. (EMU, Banka Slovenije, 2008).

Prvi prehod na evro je bil 1. januarja 2002 z uvedbo evrobankovcev in evrokovancev. Slovenija je 1. januarja 2007 postala trinajsta članica evroobmočja, Ciper in Malta pa sta se pridružila 1. januarja 2008.

5.2 ECB, ESCB in Evrosistem

Evropska centralna banka je centralna banka za enotno evropsko valuto – evro. Glavna naloga ECB je vzdrževati njegovo kupno moč in s tem stabilnost cen v evroobmočju, ki obsega 15 držav članic Evropske unije, ki so po letu 1999 uvedle evro.

ECB je organizacija, ki vodi denarno politiko in izvaja druge centralno bančne naloge v zvezi z evrom. Te naloge opravlja skupaj z nacionalnimi centralnimi bankami evroobmočja. ECB predstavlja osrčje Evrosistema in Evropskega sistema centralnih bank. Ustanovljena je bila junija leta 1998, ko je zamenjala svojega predhodnika, Evropski monetarni inštitut.

Pravno podlago za ESCB in ECB predstavlja 8. člen Pogodbe. Pogodba omejuje dejavnosti ECB na točno določeno področje, in sicer za centralno bančne naloge za evro.

Evrosistem sestavljajo ECB in nacionalne centralne banke tistih držav članic, ki so sprejele evro. Evrosistem in ESCB bosta delovala sočasno, dokler bodo obstajale države članice EU izven evroobmočja. Evrosistem je torej podmnožica ESCB. Ker odločitve o politiki ECB, na primer o denarni politiki, veljajo le za države evroobmočja, Evrosistem kot skupina dejansko izvaja centralno bančne naloge evroobmočja. Tako ECB in nacionalne centralne banke skupaj prispevajo k uresničevanju ciljev Evrosistema.

Za sistem centralnega bančništva v Evropi obstajajo trije glavni razlogi:

- o pristop Evrosistema temelji na obstoječih pristojnostih nacionalnih centralnih bank, na njihovi institucionalni sestavi, infrastrukturi, strokovnem znanju in odličnih operativnih zmogljivostih. Poleg tega več centralnih bank izvaja dodatne naloge poleg tistih, ki jih opravljajo v okviru Evrosistema;
- o glede na geografsko velikost evroobmočja in vzpostavljen dober odnos med bankami v posamezni državi in njihovo centralno banko je bilo primerno, da se kreditnim institucijam omogoči dostop do centralnega bančništva v vsaki sodelujoči državi članici;

- o glede na število držav, jezikov in kultur v evroobmočju so bile nacionalne centralne banke (namesto ene naddržavne) najprimernejše za to, da služijo kot dostopna točka do Evrosistema.

5.3 Naloge ECB

V nasprotju z nacionalnimi centralnimi bankami izvaja ECB le majhno število nalog. Namesto tega se osredotoča na oblikovanje politik in zagotavljanje dejstva, da nacionalne centralne banke njene sklepe dosledno izvajajo.

ECB je zlasti odgovorna, da:

- o opredeli politike Evrosistema: Svet ECB je odgovoren za denarno politiko v zvezi z enotno valuto. To vključuje opredelitev stabilnosti cen, analizo inflacijskih tveganj itd;
- o sprejema odločitve glede operacij denarne politike ter jih usklajuje in nadzira: ECB daje navodila nacionalnim centralnim bankam o podrobnostih v zvezi s potrebnimi operacijami (o vrednosti, času, datumu itd.) in preverja, ali je bilo njihovo izvajanje uspešno;
- o sprejema pravne predpise: v okviru strogo določenih meja lahko organi odločanja znotraj Evrosistema izdajajo obvezujoče pravne predpise (npr. smernice in navodila) in tako zagotovijo, da nacionalne centralne banke dosledno izvajajo decentralizirane operacije. Poleg tega lahko v okviru določenih meja sprejemajo uredbe in odločbe, ki so zavezujoče zunaj Evrosistema;
- o daje dovoljenje za izdajanje bankovcev: to obsega strateško načrtovanje in koordinacijo tiskanja in izdaje evrobankovcev. Nadalje ECB usklajuje raziskovalne in razvojne dejavnosti Evrosistema ter zagotavlja varno in kakovostno izdelavo evrobankovcev. V okviru ECB delujeta tudi Center za analizo ponaredkov, ki analizira in klasificira ponaredke evra ter vzdržuje osrednjo bazo podatkov o ponaredkih evrobankovcev, in Mednarodni center za preprečevanje ponarejanja, ki spodbuja mednarodno sodelovanje med centralnimi bankami glede preprečevanja ponarejanja pod pokroviteljstvom guvernerjev iz držav G10;
- o posega na deviznih trgih: če je to potrebno, ECB izvaja posege skupaj s posameznimi nacionalnimi centralnimi bankami. To vključuje nakup in/ali prodajo vrednostnih papirjev na deviznih trgih;
- o sodeluje na mednarodni in evropski ravni: ECB sodeluje na srečanjih različnih mednarodnih in evropskih forumov, da bi lahko predstavila svoja stališča na mednarodni in evropski ravni. Decembra 1998 je ECB kot edina centralna banka na svetu dobila status opazovalke pri Mednarodnem denarnem skladu (MDS). Zdaj sodeluje pri vseh zasedanjih Izvršilnega odbora MDS, na katerih obravnavajo teme, pomembne za ekonomsko in monetarno unijo. Zato je ustanovila tudi stalno predstavništvo v Washingtonu. Poleg tega sodeluje pri srečanjih skupine G7 in G20

ter Foruma za finančno stabilnost. Na evropski ravni je predsednik ECB redno vabljen na srečanja Evroskupine, mesečne neuradne sestanke finančnih ministrov evroobmočja. Nadalje lahko ECB sodeluje pri srečanjih Sveta EU kadarkoli razpravljajo o temah, ki so povezane s cilji in nalogami Evrosistema.

ECB je ravno tako odgovorna, da

- o izdaja obvezna poročila: obveznosti glede poročanja so določene v Statutu Evropskega sistema centralnih bank (v členu 15). ECB izdaja mesečni bilten, konsolidirani računovodski izkaz Evrosistema in letno poročilo;
- o spremlja finančno tveganje: to vključuje ocenjevanje tveganja vrednostnih papirjev, bodisi kupljenih kot investicija lastnih sredstev in deviznih rezerv ECB bodisi prejetih kot zavarovanje v kreditnih poslih Evrosistema;
- o opravlja svetovalne funkcije za institucije Skupnosti in nacionalne organe: ECB sprejema mnenja glede osnutkov evropske in nacionalne zakonodaje na področju pristojnosti ECB;
- o vodi sisteme IT: ECB in nacionalne centralne banke so ustanovile številne skupne operativne sisteme za lažje izvajanje decentraliziranih operacij. Ti sistemi zagotavljajo logistično podporo funkcionalni celovitosti Evrosistema. Obsegajo informacijske sisteme, uporabniške programe in postopke. Organizirani so centralno, kjer ECB predstavlja osrednje vozlišče, v katerega se stekajo podatki iz ostalih centralnih bank;
- o strateško in taktično upravlja devizne rezerve ECB: to vključuje opredelitev dolgoročnega želenega razmerja med tveganjem in donosnostjo za devizne rezerve (strateška razporeditev sredstev), določanje razmerja med tveganjem in donosnostjo glede na prevladujoče razmere na trgu (taktična razporeditev sredstev) ter oblikovanje smernic za investiranje kot tudi celotnega operativnega okvira.

5.3.1 Naloge nacionalnih centralnih bank

Pri operativni sestavi Evrosistema je upoštevano načelo decentralizacije. Nacionalne centralne banke izvajajo skoraj vse operativne naloge Evrosistema, pri čemer izpolnjujejo sklepe, ki jih sprejme Svet ECB.

Nacionalne centralne banke so odgovorne, da:

- o izvajajo operacije denarne politike: to pomeni, da nacionalne centralne banke izvajajo dejanske transakcije, kot je npr. oskrbovanje poslovnih bank s centralno bančnim denarjem;
- o operativno upravlja devizne rezerve ECB: to vključuje izvrševanje in poravnavo transakcij na trgu, ki so potrebne za investiranje deviznih rezerv ECB;

- o upravljajo lastne devizne rezerve: načrtovane operacije nacionalnih centralnih bank na tem področju mora odobriti ECB, če takšne transakcije lahko vplivajo na devizne tečaje ali domače likvidnostne razmere in če presegajo meje, določene s smernicami ECB. Namen tega je zagotoviti skladnost z denarno in tečajno politiko ECB;
- o upravljajo in nadzorujejo plačilne sisteme: plačilni sistemi so sredstvo za prenos denarja znotraj bančnega sistema. Vsaka nacionalna centralna banka upravlja in nadzoruje lasten nacionalni plačilni sistem, ti pa so med seboj povezani in tvorijo plačilni sistem TARGET (plačilni sistem za evro). Obstajajo tudi zasebni plačilni sistemi in sistemi poravnave poslov z vrednostnimi papirji, ki jih je treba nadzorovati, da bi zagotovili njihovo nemoteno delovanje;
- o skupaj z ECB izdajajo bankovce: tako ECB kot tudi nacionalne centralne banke izdajajo evrobankovce. Vse bankovce dajejo v obtok nacionalne centralne banke, ki skrbijo za zadostno oskrbo z evrobankovci, tako da objavljajo letna naročila za njihovo izdelavo, na ravni Evrosistema pa upravljajo zaloge evrobankovcev. ECB usklajuje obe dejavnosti. Nacionalne centralne banke sprejemajo ukrepe, da bi dosegle visoko kakovost bankovcev v obtoku in analizirale ponaredke;
- o zbirajo statistične podatke in nudijo pomoč ECB: ECB pri izvajanju denarne politike in opravljanju ostalih nalog Evrosistema potrebuje vrsto ekonomskih in finančnih podatkov. Glavna področja, kjer nacionalne centralne banke zbirajo podatke od nacionalnih finančnih institucij, so denar, bančni in finančni trgi ter plačilnobilančna statistika in mednarodne rezerve Evrosistema;
- o opravljajo funkcije zunaj Evropskega sistema centralnih bank: nacionalne centralne banke lahko opravljajo tudi funkcije, ki niso navedene v Statutu, razen če Svet ECB z dvotretjinsko večino oddanih glasov ugotovi, da so te funkcije v nasprotju s cilji in nalogami ESCB. Te funkcije, ki jih nacionalne centralne banke izvajajo na lastno odgovornost in za svoj račun, ne veljajo za sestavni del funkcij ESCB.

5.4 Odločanje ECB

5.4.1 Izpolnjevanje nalog

Za izpolnjevanje nalog so potrebne odločitve. V naslednjem koraku je treba odločitve izvršiti, kar pomeni spremeniti odločitve v dejanja in dejanske operacije. ECB ima tri organe odločanja (ECB, Banka Slovenije, 2008):

- o Svet ECB,
- o Izvršilni odbor in

- o Razširjeni svet, ki bo svoje naloge opravljal, dokler ne bodo vse države članice EU uvedle evra kot svoje valute. Statut Evropskega sistema centralnih bank (Statut ESCB) ne določa le razpona nalog, temveč tudi način sprejemanja odločitev.

»Osrednja organa odločanja sta Svet guvernerjev in izvršilni odbor, medtem ko je za ESCB pomemben tudi tretji organ, Generalni svet. Najpomembnejši organ odločanja je torej Svet guvernerjev, ki dejansko določa skupno monetarno politiko evroobmočja (Lavrač, 2007, str. 169).«

➤ Svet ECB

Svet ECB je glavni organ odločanja v Evrosistemu. Obsega:

- o vse člane Izvršilnega odbora ECB in
- o guvernerje/predsednike vseh nacionalnih centralnih bank evroobmočja, torej tistih držav članic EU, ki so uvedle evro.

Svet ECB je v skladu s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti in Statutom Evropskega sistema centralnih bank (Statut ESCB) pooblaščen, da sprejema odločitve, ki so za Evrosistem strateško najbolj pomembne. Pri sprejemanju odločitev glede denarne politike in drugih nalog Evrosistema člani Sveta ECB ne predstavljajo svojih držav, temveč delujejo popolnoma neodvisno.

Svet ECB se sestaja dvakrat mesečno, običajno vsak prvi in tretji četrtek v mesecu. O odločitvah glede obrestnih mer navadno razpravlja le na prvi seji v mesecu. Predsednik Sveta EU oziroma Evroskupine in član Evropske komisije se smeta sej ravno tako udeležiti, nimata pa pravice do glasovanja. Vsak član Sveta ECB ima en glas, Svet pa, razen v primerih, ki jih določa Statut ESCB, odloča z navadno večino. V primeru neodločenega izida glasovanja ima predsednik odločilen glas. Zapisniki sej so sicer zaupni, vendar Svet ECB javnosti predstavi izide svojega posvetovanja, predvsem sklepe o določitvi ključnih obrestnih mer, na tiskovni konferenci po prvi mesečni seji. Od decembra 2004 so na spletnih straneh centralnih bank Evrosistema vsak mesec objavljene tudi odločitve Sveta ECB, ki se ne nanašajo na višino obrestne mere.

Svet ECB je predvsem pristojen, da:

- o oblikuje denarno politiko za evroobmočje ter sprejema sklepe in smernice, ki so potrebne za njeno izvajanje;
- o sprejema uredbe, s katerimi ECB izvršuje Pogodbo ali izvaja pooblastila, ki jih je prejela od Sveta EU;
- o deluje kot organ druge in zadnje stopnje za pritožbe tretjih oseb na odločbe ECB, ki jih sprejme Izvršilni odbor;

- o izdaja smernice za operacije nacionalnih centralnih bank s preostalimi deviznimi rezervami in za transakcije držav članic evroobmočja s svojimi operativnimi deviznimi sredstvi;
- o sprejema potrebne ukrepe, da bi zagotovil skladnost s smernicami in navodili ECB, in opredeljuje podatke, ki jih morajo zagotoviti nacionalne centralne banke;
- o uporablja pravico do pobude glede zakonodaje Skupnosti in izpolnjuje svetovalno vlogo ECB;
- o odobri izdajo evrobankovcev in obseg izdaje evrokovancev znotraj evroobmočja;
- o sprejema potrebna pravila za standardiziranje računovodstva in poročanja o operacijah, ki jih izvajajo nacionalne centralne banke;
- o sprejema pravila, ki urejajo razporeditev denarnih prihodkov med nacionalne centralne banke Evrosistema;
- o sprejme letno poročilo ECB.

Poleg tega je Svet ECB najvišji organ odločanja glede upravnih zadev in samega delovanja ECB. Tako sprejme poslovnik ECB in je pristojen za finance, proračun in razporeditev letnega poslovnega izida.

➤ **Izvršilni odbor**

Izvršilni odbor ECB je operativni organ odločanja v ECB in Evrosistemu. Prevzema odgovornost za vse odločitve, ki morajo biti vsakodnevno sprejete. ECB je organizacija, ki se mora znati odzivati na hitro spreminjajoče se razmere na denarnih in kapitalskih trgih in se jim prilagoditi, se je sposobna ukvarjati s posebnimi primeri in reševati nujne zadeve. Vse to lahko izvaja le organ, katerega člani se stalno in izključno ukvarjajo z izvajanjem politik ECB. Izvršilni odbor se običajno sestaja enkrat na teden.

Izvršilni odbor obsega:

- o predsednika ECB,
- o podpredsednika ECB in
- o štiri druge člane.

Vsi člani Izvršilnega odbora so izbrani med osebami, ki imajo ugled in poklicne izkušnje na denarnem ali bančnem področju. Imenujejo jih vlade sodelujočih držav članic na ravni voditeljev držav ali vlad v medsebojnem soglasju, in sicer na priporočilo Sveta EU ter po posvetovanju z Evropskim parlamentom in Svetom ECB.

Kot član Izvršilnega odbora ima predsednik ECB viden položaj in opravlja določene funkcije, ki pripadajo izključno njemu (oziroma v njegovi odsotnosti njegovemu podpredsedniku): vodi seje Sveta ECB, Razširjenega sveta in Izvršilnega odbora; zastopa interese banke zunaj ECB ter predstavi letno poročilo ECB Svetu EU in Evropskemu parlamentu. Nadalje je predsednik vabljen na zasedanja Sveta EU, kadarkoli ta razpravlja o temah, ki so povezane s cilji in

nalogami Evrosistema. Povabljen je tudi na srečanja Evroskupine, neuradne skupine finančnih in gospodarskih ministrov evroobmočja.

Izvršilni odbor je predvsem pristojen, da:

- o pripravlja seje Sveta ECB;
- o izvaja denarno politiko v evroobmočju v skladu s smernicami in sklepi Sveta ECB ter s tem daje navodila nacionalnim centralnim bankam;
- o upravlja tekoče poslovanje ECB;
- o izvršuje nekatera pooblastila, ki jih nanj prenese Svet ECB, vključno z regulativnimi pooblastili.

➤ **Razširjeni svet**

Razširjeni svet ECB sestavljajo predsednik in podpredsednik ECB ter guvernerji nacionalnih centralnih bank vseh sedemindvajsetih držav članic EU.

Razširjeni svet se običajno sestaja vsake tri mesece. Sklepi so sprejeti z navadno večino, razen če je v Statutu Evropskega sistema centralnih bank (Statut ESCB) določeno drugače. Predsednik ECB obvešča Razširjeni svet o sklepih Sveta ECB.

V skladu s Statutom ESCB bo Razširjeni svet opravljal svoje naloge le, dokler ne bodo vse države članice EU uvedle evra.

Razširjeni svet si lahko predstavljamo kot prehodni organ, saj izvaja naloge, ki jih je ECB prevzela od Evropskega monetarnega inštituta in jih mora izvajati v tretji fazi ekonomske in monetarne unije (EMU), ker nekatere države članice še niso uvedle evra.

Razširjeni svet je predvsem pristojen, da:

- o poroča, kako so pri doseganju konvergence napredovale države članice EU, ki še niso uvedle evra;
- o daje nasvete glede priprav, ki so potrebne za nepreklicno določitev deviznih tečajev teh držav članic;
- o nadzoruje delovanje mehanizma deviznih tečajev (ERM 2) in vzdržnost dvostranskih deviznih tečajev med valutami držav članic zunaj evroobmočja in evrom;
- o predstavlja forum za usklajevanje denarnih in tečajnih politik v EU;
- o upravlja mehanizem za intervencijo in financiranje ERM 2;
- o sodeluje pri določenih dejavnostih, kot so npr. svetovalne funkcije ECB;
- o zbira statistične podatke.

Mnenje Razširjenega sveta se med drugim upošteva pri spremembah pravil o računovodstvu in finančnem poročanju, določanju kapitalskega ključa ECB in pogojih za zaposlitev osebja ECB.

5.4.2 Centralizirano sprejemanje odločitev

ECB je osrčje sprejemanja odločitev v Evrosistemu. Svet ECB, Izvršilni odbor in Razširjeni svet tako vsak posebej sprejemajo sklepe, ki so potrebni za to, da lahko Evrosistem in ESCB opravljata svoje naloge. To vključuje oblikovanje politik (npr. denarne politike za evroobmočje) in določanje načina njihovega izvajanja.

5.4.3 Načelo decentralizacije

Statut ESCB ne določa, kdo mora izvajati politike in sklepe ECB – ECB ali nacionalne centralne banke. V členu 12.1 je določeno le, da lahko ECB nacionalne centralne banke zadolži za opravljanje poslov, v kolikor je to možno in ustrezno.

Načela decentralizacije ne smemo zamenjevati z načelom subsidiarnosti, kot je to opredeljeno v členu 5 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti. Subsidiarnost pomeni, da mora biti potreba po centralizaciji neizpodbitno dokazana, preden se lahko ukrepa na ravni Skupnosti. V tretji fazi ekonomske in monetarne unije se denarna politika izvaja izključno na ravni Skupnosti, in sicer pod vodstvom Sveta ECB. Torej je centralizirana že po definiciji in je ni treba upravičevati. ECB pa mora oceniti, v kolikšni meri je decentralizirano izvajanje možno in primerno.

5.4.4 Decentralizirano izvajanje operacij

Za delitev dela pri večini dejavnosti Evrosistema velja načelo decentralizacije. Nacionalne centralne banke izvajajo skoraj vse operativne naloge Evrosistema. Opravljajo zlasti operacije denarne politike in kot predstavnice ECB tudi večino deviznih poslov, nudijo zmogljivosti za plačilne sisteme in sisteme poravnave poslov z vrednostnimi papirji ter skrbijo za naročilo evrobankovcev, njihovo izdajo in ravnanje z njimi po izdaji. Prav tako zbirajo statistične podatke za ECB, sodelujejo z ECB pri prevajanju in pripravljanju publikacij ter sodelujejo pri ekonomskih analizah in raziskavah.

V nasprotju z njimi opravlja ECB le malo operacij, vendar vse nadzira in tako skrbi za to, da nacionalne centralne banke skladno izvajajo operacije Evrosistema.

5.5 Neodvisnost ECB

Temelj denarne ureditve evroobmočja je neodvisnost ECB in nacionalnih centralnih bank Evrosistema. To načelo je dobilo ustaven status, saj je vsebovano v Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti in Statutu Evropskega sistema centralnih bank (Statut ESCB) in ne v sekundarni zakonodaji. Neodvisnost je nujno potrebna prvina, ki prispeva k prizadevanju za stabilnost cen.

Pojem neodvisnosti zajema:

➤ Funkcionalno neodvisnost

Za funkcionalno neodvisnost je potreben temeljni cilj, ki je določen jasno in s pravno varnostjo, kar centralni banki zagotavlja potrebna sredstva in instrumente za doseg tega cilja neodvisno od druge oblasti. Temeljni cilj ESCB, kot je določen v Pogodbi ES in Statutu ESCB, je ohranjati stabilnost cen.

➤ Institucionalno neodvisnost

Načelo institucionalne neodvisnosti izrecno omenjata člen 108 Pogodbe ES in člen 7 Statuta ESCB. Ti določbi prepovedujeta ECB, nacionalnim centralnim bankam in članom njihovih organov odločanja, da bi iskali ali prejeli navodila od institucij ali organov Skupnosti oziroma od katerekoli vlade države članice ali drugega organa. Poleg tega takim institucijam, vladam in organom prepovedujeta, da bi skušali vplivati na člane organov odločanja ECB ali nacionalnih centralnih bank.

➤ Osebno neodvisnost

Nadalje neodvisnost centralne banke zagotavljajo določbe Statuta glede varnosti mandata za člane organov odločanja ECB. Te določbe opredeljujejo najmanj petletni mandat za guvernerje nacionalnih centralnih bank (ki ga lahko podaljšajo) in osemletni mandat (ki se ga ne da podaljšati) za člane Izvršilnega odbora ECB. Poleg tega člani organov odločanja ne smejo biti razrešeni iz drugih razlogov kot tistih, ki so določeni v Statutu ESCB.

➤ Finančno neodvisnost

ECB in nacionalne centralne banke morajo imeti možnost, da si neodvisno zagotovijo zadostna finančna sredstva za izpolnitev svojega mandata. ECB ima lasten kapital, ki ga vpišejo in vplačajo nacionalne centralne banke. Ima tudi lasten proračun, ki je neodvisen od proračunov drugih evropskih institucij. Kar zadeva nacionalne centralne banke, države članice svoje centralne banke ne smejo postaviti v položaj, v katerem ne bi imela zadostnih finančnih sredstev, da bi lahko izvajala naloge, povezane z ESCB, kakor tudi svoje nacionalne naloge.

5.6 Denarna politika ECB

»Poglavitni cilj ECB, ki je definiran v njenem statutu in ga zasleduje pri vodenju skupne monetarne politike, je stabilnost cen oziroma nizka inflacija, ki naj bi se gibal okrog dveh odstotkov na letni ravni. Izbrala je strategijo monetarnega targetiranja, torej kontrole monetarnih agregatov, pri tem pa upošteva tudi nekatere elemente inflacijskega targetiranja (Lavrač, 2007, str. 169).«

To je ključna določba poglavja o denarni politiki v Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti (Pogodba ES). Ker je v Pogodbi denarna politika ECB jasno usmerjena k temu cilju, Pogodba upošteva sodobno ekonomsko razmišljanje o vlogi, obsegu in omejitvah denarne politike in predstavlja temelj za institucionalno in organizacijsko ureditev centralnega bančništva v ekonomski in monetarni uniji.

Evrosistemu je bil s Pogodbo ES dodeljen cilj ohranjanja stabilnosti cen iz utemeljenih razlogov. Prvi razlog je, da desetletja praktičnih izkušenj in veliko število ekonomskih raziskav kaže na to, da denarna politika največ prispeva k izboljšanju ekonomskih možnosti in zvišanju življenjskega standarda prebivalcev, če ohranja stabilnost cen na vzdržen način. Drugi razlog pa pravi, da teoretični temelji denarne politike in izkušnje iz preteklosti nazorno kažejo, da lahko denarna politika vpliva le na raven cen v gospodarstvu. Ohranjanje stabilnih cen je zato edini uresničljiv cilj skupne denarne politike v srednjeročnem obdobju. Denarna politika lahko sicer pozitivno vpliva na stabilnost cen, nima pa možnosti, da bi trajno vplivala na realne gospodarske spremenljivke.

»Glede na to, da je evroobmočje kot celota relativno zaprto gospodarstvo, se niso odločili za targetiranje deviznega tečaja, tečaj evra je tako prepuščen deviznemu trgu, ECB pa po potrebi lahko intervenira, da bi vplivala na tečaj evra (uravnavano drseči režim deviznega tečaja) (Lavrač, 2007, str. 169).«

Evrosistem mora delovati v skladu z načelom odprtega tržnega gospodarstva s svobodno konkurenco in pri tem spodbujati učinkovito razporejanje virov.

5.6.1 Instrumenti denarne politike

Instrumenti denarne politike se razvrščajo v tri skupine: v posle ali operacije na odprtem trgu, v odprto ponudbo bankam, da pridejo do denarja centralne banke ali se tega denarja prek nje znebijo in v obvezne rezerve bank (Ribnikar, 2006, str. 12). Sledi opis teh instrumentov:

➤ Operacije odprtega trga

Najpomembnejši instrument predstavljajo operacije odprtega trga. Njihova naloga je:

- o uravnavati obrestne mere,

- o upravljati likvidnostne razmere na denarnem trgu in
- o signalizirati naravnost denarne politike.

Operacije odprtega trga lahko razdelimo v naslednje štiri vrste:

- o operacije glavnega refinanciranja, ki se izvajajo tedensko kot redne povratne transakcije za povečevanje likvidnosti z dospelostjo enega tedna;
- o dolgoročnejše operacije refinanciranja, ki se izvajajo mesečno kot povratne transakcije za povečevanje likvidnosti z dospelostjo treh mesecev;
- o operacije finega uravnavanja, ki se izvajajo občasno s ciljem upravljanja likvidnosti na trgu in uravnavanja obrestnih mer, zlasti z namenom izravnati učinke, ki jih ima nepričakovano nihanje likvidnosti na trgu na obrestne mere;
- o strukturne operacije, ki se izvajajo prek izdaje dolžniških certifikatov, povratnih in dokončnih transakcij.

➤ **Odprte ponudbe**

Evrosistem nudi tudi odprte ponudbe, katerih cilj je povečevati in zmanjševati likvidnost čez noč ter postavljati meje za obrestne mere čez noč.

Na voljo sta dve odprti ponudbi:

- o odprta ponudba mejnega posojila, ki nasprotnim strankam (to so finančne institucije, npr. banke) omogoča, da od nacionalnih centralnih bank na podlagi primerne finančne premoženja pridobijo likvidnost čez noč;
- o odprta ponudba mejnega depozita, ki jo nasprotne stranke lahko uporabijo, če želijo pri nacionalni centralni banki naložiti depozit čez noč.

➤ **Obvezne rezerve**

Evrosistem od kreditnih institucij zahteva, da imajo obvezne rezerve na računih pri svoji nacionalni centralni banki. Namen sistema obveznih rezerv je stabilizirati obrestne mere na denarnem trgu in ustvariti (ali povečati) strukturni primanjkljaj likvidnosti.

6 ODNOS MED CENTRALNO BANKO IN VLADO

Obstajajo trije faktorji, ki vplivajo na odnos med centralno banko in vlado (Capie et al., 1994, str. 49):

- o politična klima,
- o nepričakovani dogodki in
- o kompleksnost nalog.

Prvi element je splošna politična klima. Obdobje devetnajstega in zgodnji začetek dvajsetega stoletja označuje obdobje liberalizma. Takrat se država ni veliko vpletala v gospodarstvo. Sledilo je obdobje obeh vojn in na ekonomskem področju vse bolj pomembnega keynesijanizma. To obdobje je trajalo nekako do poznih sedemdesetih, ko je pojem liberalizma spet dobil krila s prihodom na oblast Reagana in Thatcherjeve. Podobno tem splošnim političnim premikom je sledila tudi neodvisnost centralnih bank.

Drugi element so občasni in nepričakovani dogodki, ki so imeli vpliv na delovanje celotne države. Med te dogodke lahko štejemo vojne in krize. Vsak tak dogodek je povečal stopnjo državne kontrole nad celotnim gospodarstvom, tej kontroli pa se je država le težko odrekla tudi po prenehanju potrebe po velikih intervencijah v gospodarstvu.

Tretji in zadnji element je kompleksnost centralnobančnega delovanja in diskrecijska pravica pri sprejemanju odločitev. Bolj kot je bilo delovanje centralnih bank vezano na določena pravila, kakor je to bilo v sistemu zlate valute in kasneje v okviru evropskega monetarnega sistema, manj so vlade pritiskale na centralne banke in obratno. Bolj zapleten kot je postajal instrumentarij centralne banke in večjo diskrecijsko pravico so imeli bankirji pri odločanju, večji so postajali pritiski na centralno banko za podpiranje vladne politike (Capie et al., 1994, str. 49).

6.1 UPRAVLJANJE CENTRALNIH BANK

Tabela 1: Način imenovanja uprave centralnih bank Evropske unije

Guvernerja imenuje		
Vlada	Direktorji	Kralj
Avstrija	Švedska	Velika Britanija
Francija		
Nemčija		

Vir: F. Capie, *The future of Central banking*, 1994, str. 57.

Tabela 1 prikazuje, kdo imenuje guvernerja centralne banke. V večini primerov ima to pravico vlada, ne glede na to ali je last centralne banke v celoti v njenih rokah ali ima le glavno kontrolo nad njenim poslovanjem.

Med različnimi državami se ne razlikuje samo imenovanje uprave in njena sestava, ampak tudi moč posameznih članov v upravi. V nekaterih državah guverner prevzame odgovornost za dejanja njegove centralne banke, uprava pa ima pravzaprav svetovalno vlogo. Drug primer so države, posebno tiste s federativno ureditvijo (zvezne države), kjer je večina

najpomembnejših makro-monetarnih odločitev sprejetih z glasovanjem uprave. Razlikuje se tudi čas opravljanja funkcije guvernerja in direktorjev centralne banke po posameznih državah.

7 RAZVOJ FUNKCIJ CENTRALNIH BANK

Prve centralne banke so bile ustanovljene kot posebne poslovne banke, v institucije javnega sektorja pa so se razvile nekoliko kasneje. Pridobile so si koncesijo s strani države in so delovale kot vladni bankir, pridobile pa so si tudi posebne monopolistične privilegije pri izdajanju denarja (Capie et al., 1994, str. 4).

Tabela 2: Funkcije centralnih bank do leta 1900

Banka	Leto ustanovitve	Monopol izdaje denarja	Posojilodajalec v skrajni sili
Sverige Riksbank	1668	1897	1890
Bank of England	1694	1844	1870
Banque de France	1800	1848	1880
Riechsbank	1876	1876	1880
Austrian National Bank	1816	1816	1870

Vir: F. Capie, The future of Central banking, 1994, str. 6.

Tabela 2 prikazuje, kdaj so bile ustanovljene navedene centralne banke in v katerem obdobju do dvajsetega stoletja so dobile funkcije, ki jih pojmujeemo za funkcije modernih centralnih bank, t.j. funkcija monopolnega izdajatelja denarja ter posojilodajalca v skrajni sili.

Tabela 3: Število centralnih bank v obdobju 1900-1990

Obdobje	Število centralnih bank
1900	18
1910	20
1920	23
1930	34
1940	41
1950	59
1960	80
1970	108
1980	137
1990	161

Vir: F. Capie, The future of Central banking, 1994, str. 6.

Število centralnih bank po svetu je v skladu z naraščajočo ekonomijo začelo naraščati po letu 1950, ko je bilo število centralnih bank 59, do leta 1990 pa je to število naraslo na 161, kar prikazuje Tabela 3.

8 LASTNIŠTVO CENTRALNIH BANK

Tabela 4: Lastništvo centralnih bank

100% last države	Mešano lastništvo (delež v lasti države)
Francija	Avstrija (50%)
Nemčija	
Švedska	
Velika Britanija	

Vir: F. Capie, The future of Central banking, 1994, str. 56

Formalno lastništvo je lahko v celoti v rokah vlade, ali pa je deljeno med vlado in ostale delničarje (pogosto druge banke), vendar ima v tem primeru pogosto vlada še vedno večinski delež. Lastništvo obravnavanih centralnih bank je prikazano v Tabeli 4.

Z lastništvom je povezana tudi delitev čistega dobička centralne banke, čeprav ni subjekt, katerega primarna vloga bi bila zasledovanje dobička. V državah, kjer je kapital v celotni lasti države, tudi dobiček pripada vladi, v državah, kjer pa centralna banka ni v popolni lasti države, je določena maksimalna dividenda, ostali dobiček pa pripada vladi.

SKLEP

Delovanje centralnih bank je bilo že od prvih ustanovitev povezano s političnimi pojavi v državah, z ekonomskimi krizami in vojnama ter z novimi ekonomskimi idejami in razvojem finančnega sistema. Od teh pojavov je bilo odvisno lastništvo in neodvisnost centralnih bank, njihovo delovanje in odločitve glede politike ter vpliv države nanje. Ponavadi so bile ustanovljene s strani vlade s posebnimi pravicami in privilegiji. V kriznih razmerah se je na zahtevo države povečalo financiranje in izdajanje bankovcev za njihove potrebe, kar je vedno

pripeljalo do velike inflacije. Ti pojavi so se skozi zgodovino pojavljali v nekakšnih ciklih in tako ali drugače vplivali na razvoj funkcij.

Spreminjal se je tudi vpliv države na centralno banko. Sčasoma so centralne banke postale monopolne izdajateljice denarja ter dobile funkcijo nadzora nad ostalimi bankami, ki so jim bile sprva konkurenčne.

Za začetnico razvoja in prvo ustanovljeno centralno banko se pojmuje švedsko Riksbank; sledila ji je Banka Anglije, zatem pa Banka Francije in ostale. Začetek centralno bančnega razvoja se torej nanaša na leto 1656.

Razvoj centralnega bančništva, nanašajoč se na Slovence, je bil povezan z razvojem bančništva v državah, ki so imele v oblasti slovensko ozemlje. Slovenci so v zgodovini spadali v denarno območje Avstrije, Nemčije, Francije in Italije. Pomemben je tudi začetek dinarskega denarnega območja in Narodnih bank v okviru Jugoslavije. Prav Narodna banka Jugoslavije je bila temelj za ustanovitev Banke Slovenije, ki je nastala »praktično čez noč«.

Banka Slovenije je svojo monetarno oblast začela izvajati 8. oktobra 1991 po razpadu fiskalnega in monetarnega sistema v nekdanji SFRJ ter uvedla valuto tolar. Osrednji cilj je bil skrb za doseganje in ohranjanje cenovne stabilnosti in splošne likvidnosti plačevanja v državi in tujini. S približevanjem Slovenije k Evropski uniji se je začel tudi pripravljalni proces na vstop v Evrosistem.

Evropska centralna banka je s 1. januarjem 1999 prevzela odgovornost za izvajanje denarne politike evroobmočja. Članice so morale za vstop v EMU izpolniti konvergenčna merila, določena po Maastrichtski pogodbi, nato pa še uvesti enotno skupno valuto – evro. Z nastankom ECB so nacionalne centralne banke evroobmočja izgubile pravico do vodenja samostojne denarne politike, dobile pa so funkcijo izvajalke po navodilih ECB. Glavni cilj ECB je vzdrževanje stabilnosti cen na celotnem evroobmočju, pri tem cilju pa si pomaga z izbranimi instrumenti monetarne politike.

LITERATURA IN VIRI

1. Ahtik, M. (2004). Banka Slovenije po vstopu v Evropsko monetarno unijo. *Pravna praksa*, 23 (40), 2- 4.
2. EMU: Banka Slovenije. Najdeno 10. junija na spletnem naslovu: <http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=188>.
3. *Evropska centralna banka*: Banka Slovenije. Najdeno 8. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=1043>.
4. *Uvajanje evra v Sloveniji*: Banka Slovenije. Najdeno 8. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=177>.
5. Cameron, R. (1993). *A concise economic history of the world*. Oxford: Oxford university press.
6. Capie, F., Goodhart, C., Fisher, S. & Schandt, N. (1994). *The future of central banking*. Cambridge University: Press Syndicate.
7. Cvikl, M. (1990). *Denarna politika 80. let v Jugoslaviji*. [magistrsko delo]. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
8. Deane, M. (1995). *The central banks*. New York: Penguin books USA Inc.
9. *ECB, ESCB and the Eurosystem*: European Central Bank. Najdeno 5. junij 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ecb.int/ecb/orga/escb/html/index.en.html>.
10. *Monetary policy*: European Central Bank. Najdeno 5. junija 2008 na spletnem naslovu: http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/monpol/html/mp_001.en.html.
11. *Organisation*: European Central Bank. Najdeno 5. junija 2008 na spletnem naslovu: http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/orga/html/or_001.en.html.
12. Golijanin, M. (1979). *Monetarni sistem i Narodna banka Jugoslavije u ustavnim amandmajima*. Zagreb: Izdavačko instruktivni biro.
13. Goodhart, C. (1988). *The evolution of central banks*. London: The MIT Press.
14. Goodhart C. (1995). *The central bank and the financial system*. London: Macmillan press LTD.
15. Kindleberger, C. P. (1993). *A financial history of western Europe*. Oxford: Oxford University press.
16. *Kriteriji za uvedbo evra*: Banka Slovenije. Najdeno 11. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=172>.
17. Lavrač, V. (2007). *Slovenska pod do prevzema evra*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
18. Lazarević, Ž. (2000). *Zgodovina slovenskega bančništva*. Ljubljana: Združenje bank Slovenije (ZBS).
19. Mirnik, V. (1997). *Francoska centralna banke in njena denarna politika*. [diplomska naloga]. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
20. Prelovšek, D. (1980). *Odnosi med sistemom narodnih bank in drugimi bankami*. [diplomska naloga]. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

21. Ribnikar, I. (1994). Centralna banka. *Bančni vestnik*, 43(6), 41-42.
22. Ribnikar, I. (2006). Banka Slovenije kot sestavni del Evrosistema. *Bančni vestnik*, 55 (1-2), 19-20.
23. Sakelšak, L. (1983). *Bančni sistem SFRJ*. [diplomska naloga]. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
24. Smodiš, S. (2004). *Vloga Banke Slovenije v evrosistemu*. [diplomska naloga]. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
25. Vasić, Z. (2000). *Banke na ozemlju nekdanje SFRJ*. [diplomska naloga]. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
26. Zakon o Banki Slovenije. (2002). *Uradni list RS*, (št. 58/2002).
27. Zakon o Banki Slovenije. (2006). *Uradni list RS*, (št. 72/2006).

PRILOGA: SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BS	Banka Slovenije	Bank of Slovenia
ECB	Evropska centralna banka	European Central Bank
EMI	Evropska monetarna integracija	European monetary institute
EMU	Ekonomska monetarna unija	Economic and monetary union
ERM 2	Mehanizem deviznih tečajev, ki je pogoj za vstop novih držav	Exchange Rate Mechanism 2
ESCB	Evropski sistem centralnih bank	European System of Central Banks
EU	Evropska unija	European Union
MDS	Mednarodni denarni sklad	International Monetary Fund
NBJ	Narodna banka Jugoslavije	Central Bank of Yugoslavia
PES	Pogodba o ustanovitvi evropske skupnosti	Treaty establishing the European Community